

De Drie Goddelijke Deugden

Ravels Weelde Poppel

Tijdschrift van Heemkunde- en Erfgoedvereniging Nicolaus Poppelius vzw

Jaargang 25, nr: 99: Maart 2021

Inhoud

Voorwoord.....	1
De geschiedenis van DE HOEVENS 1204 - 2020	2
In Buchenwald vernietigd: Virgile Deresme	26
Lezersbrief	32

Lidmaatschap

Voor 20 euro bent u lid van onze Heemkunde- en Erfgoedvereniging.

Erelid kunt u zijn voor een jaarbijdrage vanaf 30 euro.

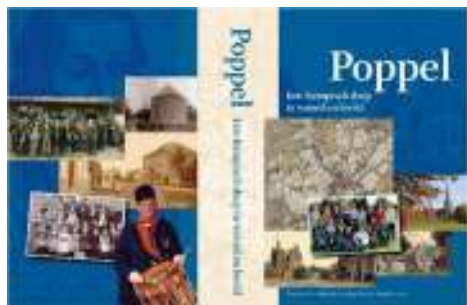
(Onze vereniging kent enkel het systeem van gezinslidmaatschap.)

U ontvangt 4 x per jaar een nummer van tijdschrift “De Drie Goddelijke Deugden”.

Tevens kan er aan de meeste activiteiten van onze vereniging gratis worden deelgenomen.

Opzegging van het lidmaatschap kan jaarlijks kenbaar gemaakt worden voor 1 december.

Voorradige publicaties

Kijk- en leesboek Poppel meer dan 1000 foto's en 500 blz.

Voor leden: €35,-

Voor Niet-leden: 40,-

Verschillende tijdschriften van nummer 1 tot 99 op voorraad: gelieve te mailen of telefoneren naar de contactadressen achteraan in dit tijdschrift

Afbeelding voorblad: Ontvangstcentrum De Eik van de natuurbegraafplaats (2018)

Afbeeldingen achterblad: Floris en Caroline van der Lande-Vogels tussen het speltgraan
Ontvangstcentrum De Eik van de natuurbegraafplaats
Eén van de toegangspoorten tot de natuurbegraafplaats

Voorwoord

Wij hebben het geluk om in een uitgestrekte groene gemeente te wonen en dat we in Ravels omgeven zijn door grote natuurdomeinen. Denken we in de eerste plaats aan de Gewestbossen, de Gemeentebossen die in alle deelgemeenten vertegenwoordigd zijn, Nieuwkerk, het Turnhouts Vennengebied en wie weet wonen we binnen enkele jaren in één groot Kempisch Park/natuurreserveaat.

Ons erfgoed is niet alleen beperkt tot Ravels. We moeten ook oog hebben voor wat rond ons gebeurt. U zal zien dat het de moeite loont om eens in de ruimere omgeving rond te snuisteren en dat hebben er zeer zeker velen onder ons gedaan het laatste jaar. Zo zijn er grenzend aan Ravels in Arendonk de Hoge Vijvers en de Kruisberghoeve. In Oud-Turnhout vinden we de onovertroffen Liereman. Als we aan de andere kant van de grens kijken, vinden we heel wat Nederlandse natuurgebieden en grote landgoederen die meestal eigendom zijn van verzekeringsmaatschappijen, industriële en adellijke families. Al deze gebieden vormen in de Kempen langsheen onze Belgisch-Nederlandse grens bijna een aaneengeschakelde natuurwal die start in Zandvliet/Ossendrecht en doorloopt naar het oosten tot tegen Kinrooi en Maaseik met aan de Nederlandse kant de gemeente Thorn.

Zo is landgoed De Hoevens in Alphen er eentje dat aanleunt tegen Nieuwkerk en Poppel. In het tijdschrift 'De Runstoof' van september 2020 uitgegeven door de Alphen Heemkring staat een artikel over 'De Hoevens' van de hand van dr. Jan Van Eijck. Hij beschrijft het ontstaan en de metamorfose van dit domein tot natuurcamping en natuurbegraafplaats. De band met onze gemeente is niet alleen geografisch maar het is te noteren dat de voorlaatste eigenaresse, mevrouw Vogels-Blomjous, het grootste deel van haar leven in Poppel heeft gewoond. Aanvankelijk aan de Tilburgseweg en later in de Beatrijs van Nazarethlaan niet ver van onze eerste voorzitter Laurent Woestenburg. Caroline Vogels, de huidige eigenaresse, heeft dan ook Poppelse wortels. Op onze vraag om het te mogen publiceren kregen we van Jan toelating. Waarvoor onze allergrootste dank!

In een ander driemaandelijks tijdschrift, Taxandria nr. 4 van 2020, vonden we een artikel over Virgile en zijn dochter Félicie Deresme geschreven door Jef Van den Bergh. Het artikel sluit aan bij het vorige tijdschrift 98 waar we de Ravelse oorlogsslachtoffers bespraken. Hier gaat de auteur vooral in op de voor ons onbekende briefwisseling tussen de echtgenoten Deresme-Nuyens en hun dochter Félicie. We hebben bij Jef aangeklopt en hij was meteen bereid tot publicatie van zijn artikel in het voor u liggend tijdschrift. De Deresmes zijn zoals de naam verraad geen ingezetene van Poppel of Ravels. Vader Virgile was afkomstig uit Wallonië en douaneambtenaar. Vroeger oordeelde men dat de grens- en tolcontroles best gebeurden door niet-streekgebonden mensen waarvan we in de bevolkingsregisters van Poppel meerdere gevallen vinden. Zo is dus Virgile Deresme in Poppel terecht gekomen. We hebben nog enkele onopgeloste vragen in verband met de familie Deresme. Virgile heeft een zoon die met zijn voornaam Germain heet. Deze jongen is geboren te Capellen (Kapellen?) op 4 januari 1909 en zijn moeder heette Maria Henrica Van Brabant (°Veldwezelt 28/10/1890). Félicie Deresme is geboren te Poppel op 12/12/1923 en haar moeder heette Rosalia Nuyens die geboren is te Turnhout op 15/03/1888 en overleden te Turnhout op 08/11/1973. Momenteel zijn we nog op zoek naar de eerste vrouw van Virgile, wanneer/waar hij met haar gehuwd is en wanneer/waar ze overleden is. Verder zouden we de huwelijksdatum van Rosalia Nuyens met Virgile willen vinden.

Deze keer mochten we ook een mooie lezersbrief ontvangen van Frans Heylen. Dit schrijven verklaart een en ander over het ontstaan van een Poppels natuurdomein op Overbroek dat in privéhanden is.

Luc Andries, voorzitter

ERRATUM: in het tijdschrift 98 is op pagina 26 en 27 bij de familie Lemmens de vader met de zoon verwisseld en omgekeerd. Petrus is de vader van Louis.

De geschiedenis van DE HOEVENS 1204 - 2020

door Jan A.M. van Eijck

Verleden, heden en toekomst van een uniek landgoed in Alphen NBr

Inhoudsopgave

Inleiding

Een link met Willibrord en het jaar 709 moet helaas naar het rijk der fabelen

De geschiedenis van De Hoevens begint echt pas in 1204

Het boekje van R. Posto uit 1912

Het leven van de pachters

De eerste wetenschappelijke opgraving op de Molenheide in 1791

De Franse revolutie: weg met alle kloosters!

De Bataafsche Republiek neemt het over

De Hoevens worden in de 19e eeuw protestants bezit

Na dood van Graaf Jacques valt het bezit uit elkaar

De Leeuwerkeneik, een verhaal apart

En dan is het 1917: een jachthuis voor de familie Blomjous

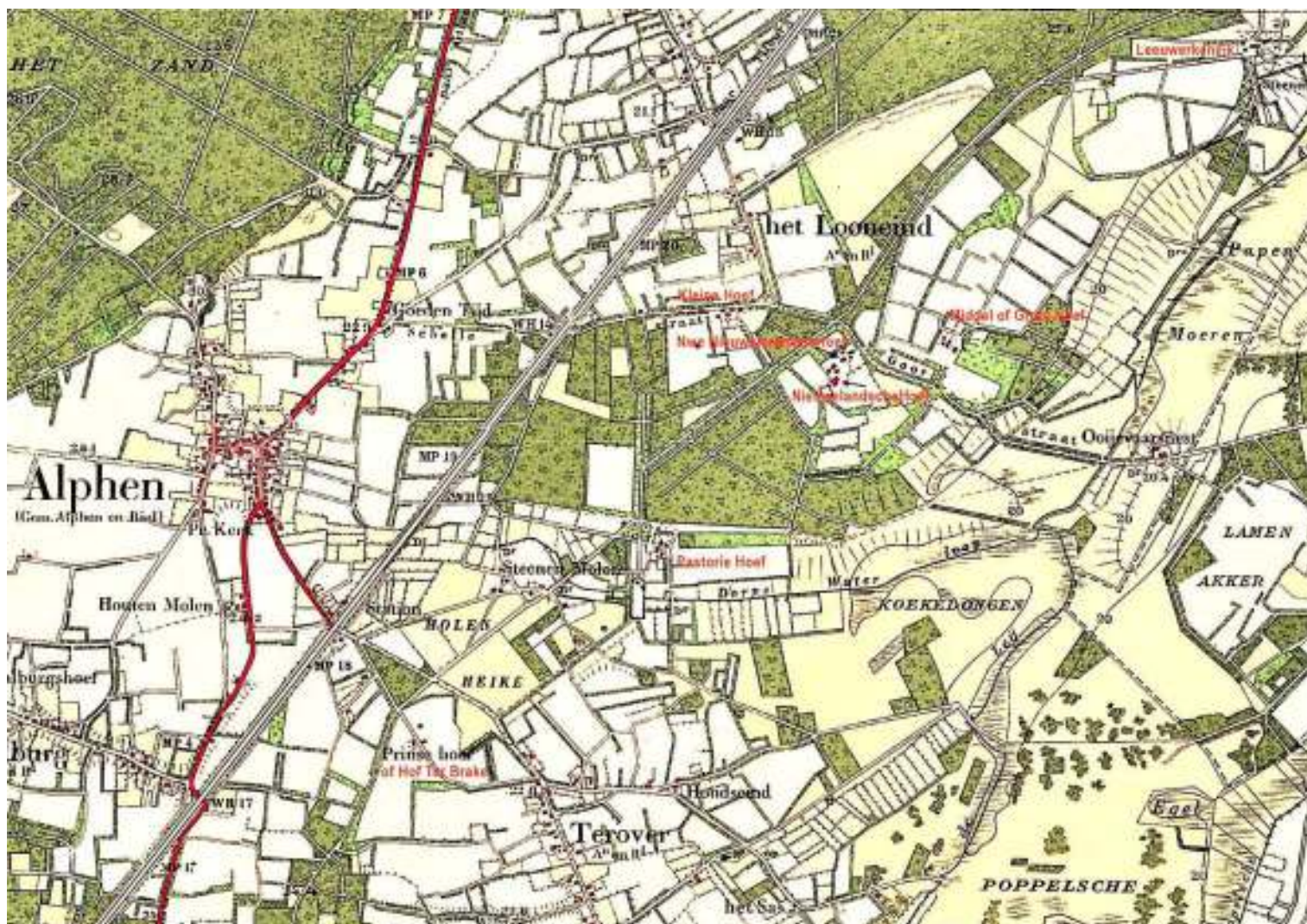
Groei naar een modelboerderij

Naar een model-melkveebedrijf

De derde generatie Blomjous treedt aan

*Situering van het
Landgoed de
Hoevens, grenzend
aan Ravels-Poppel,
op een hedendaagse
kaart van Geopunt
Vlaanderen*

Uitsnede van de topografische kaart van 1916, met de molens (zwart) en de hoeven (rood)

Inleiding

In mei 1980 deed ik mee aan de zomerwandeling van Heemkundekring Carel de Roy op landgoed De Hoevens in Alphen. Ik liep tussen de jongste deelnemer, mijn dochtertje Karlien van bijna 2 jaar, en de oudste deelnemer Jan Manders van 86 jaar. Wat kon die Jan Manders goed vertellen! Geen wonder, want hij was al 60 jaar thuis op de Hoevens. Ik was meteen gebiologeerd door de geschiedenis van De Hoevens. Toen ik eind 2018 door Floris van der Lande, de huidige eigenaar, werd benaderd om de geschiedenis van De Hoevens nog eens onder de loep te nemen, hoefde ik niet lang na te denken. Ik kreeg van hem een hele hutkoffer mee, met daarin allerlei documenten, notarisaktes en andere koopaktes, uittreksels, overzichten van vee en landbouwlaboratoria, fotoalbums van de familie Blomjous etc. De aanleiding, de viering van het 100-jarig jubileum van De Hoevens als bezit van de familie Blomjous, kreeg in de loop van 2019 een iets andere wending, waarbij het 100-jarig familiebezit terecht meer in de schijnwerpers kwam te staan.

Toch moest de hele geschiedenis van De Hoevens nog een keer herschreven worden, vond ik. Er waren een drietal goede redenen om dat te doen:

1. De link die vanouds gelegd werd tussen de schenking van het goed Alfheim in het jaar 709 aan St. Willibrord en het Landgoed De Hoevens, moet echt naar het land der fabelen worden verwezen, vooral door het gedegen onderzoek van Arnoud Jan Bijsterveld. Recent archeologisch onderzoek ondersteunt dit standpunt.
2. Een interessant boekje van de norbertijn R. Posto, met de titel Tongerlo's Hoeven te Alphen, in 1912 verschenen bij drukkerij De Jong-Baumers in Baarle-Nassau, is nooit gebruikt voor de geschiedschrijving van De Hoevens, behalve door G. Hardeveld (1987).

3. Met name in de historie van de hoeve De Leeuwerkeneik is er nog steeds een zwart gat in de geschiedschrijving tussen 1820 en 1910, dat nodig gedicht moet worden. En het is gelukt om de geschiedschrijving van De Hoevens te completeren en te herzien. Ik koos daarvoor voor een gemakkelijk leesbaar vertellend verhaal, zonder al te veel details van het aantal pachters, cijfers en jaartallen. Heel veel dank ben ik verschuldigd aan Caroline van der Lande-Vogels, die niet alleen haar hart heeft verpand aan De Hoevens, maar ook erg goed in deze geschiedenis thuis is. Zij maakte mij opmerkzaam op een aantal belangwekkende gegevens uit de 18e, 19e en 20e eeuw, waar ik dankbaar gebruik van heb gemaakt. Haar brochure 100 Jaar Landgoed De Hoevens: 4 generaties, 1 familie uit 2019 is een voortreffelijke aanvulling op deze recente geschiedschrijving. Gezien de nauwe betrekkingen tussen de verschillende landgoederen langs de Belgisch-Nederlandse grens – in het verleden en in het heden - is deze geschiedenis ook interessant voor onze zuiderburen!

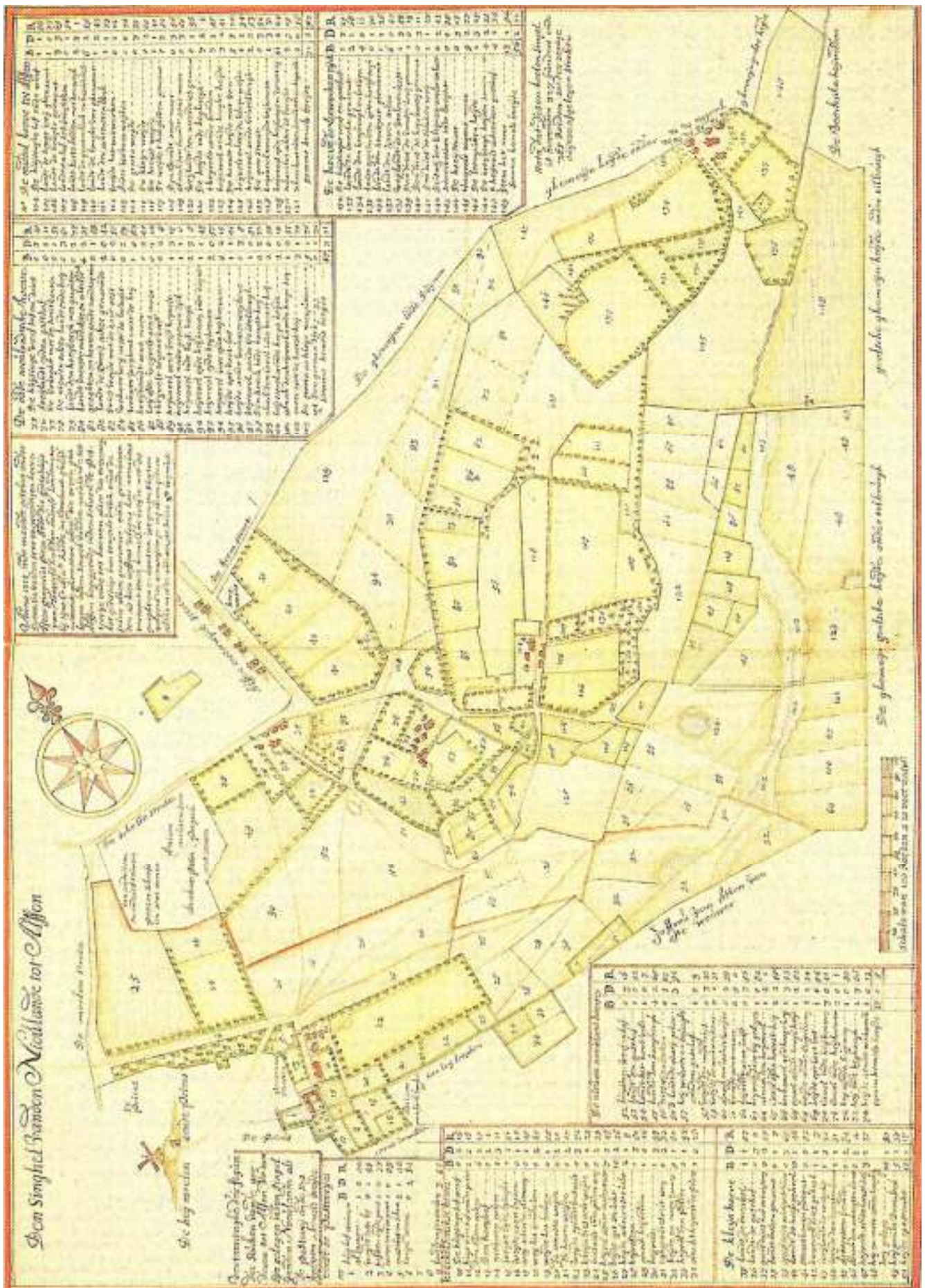
Ik wens alle lezers veel lees- en kijkplezier bij dit artikel!

Jan A.M. van Eijck,

Alphen/ Goirle, januari 2021

*De Nieuwelandse hoeve werd in 1975-1976 gerestaureerd door Joos Vromans
(fotocollectie Adrienne Vromans)*

Kaart van Den Singhel van den Nieulande tot Alphen, door P. Wijnricx, Tongerlo oktober 1714, Laat een overzicht zien van de zes hoevens van Tongerlo in Alphen-Oost begin 18e eeuw.

GESCHIEDENIS VAN DE HOEVENS

Verleden, heden en toekomst van een uniek landgoed in Alphen, Noord-Brabant

Een link met Willibrord en het jaar 709 moet helaas naar het rijk der fabelen...

Menigmaal begon een historisch verhaal over De Hoevens in Alphen NBr. met de schenkingsakte van de Frankische edelman Aengelbert aan Willibrord uit het jaar 709 (Caspers 2012, 2014). Alsof De Hoevens zijn voortgekomen uit de 11 laathoven die Willibrord geschonken kreeg inclusief lijfeigenen, het personeel. Welnu, het is hard maar wel waar: dat verhaal moet naar het rijk der fabelen worden verwezen. Er is géén verband tussen Willibrords schenking uit 709 en de dertiende -eeuwse hoevens van Tongerlo uit 1204-1216, om ze zo te noemen.

Het jachthuis van de Grote Hoeve uit 1922 met opschrift De Hoevens

Eigenlijk is dat ook niet zo gek, natuurlijk. Want er zitten liefst 500 jaren tussen die twee momenten waarin zo goed als geen enkel document te vinden is over ons dorp Alphen. En het is niet alleen het ontbreken van informatie die dit sprookje tegenspreekt. Ook gedegen historisch onderzoek

van o.a. Prof. dr. Arnoud-Jan Bijsterveld spreekt dit verhaal tegen. Er zijn wel aanwijzingen dat de Abdijs van Echternach, die in 739 Willibrords schenking erfde, zijn belangen in Alphen slecht heeft kunnen beheren en in stand houden. Het was natuurlijk ook een geweldig grote afstand Echternach-Alphen. Nee, Echternach heeft zijn bezit in Alphen met die 11 laathoeven uiteindelijk laten verwaarlozen, zo ziet het er naar uit. Echternach heeft wel het kerkje van Alphen – vermoedelijk toch al uit de 8e of 9e eeuw in het huidige centrum, in eigendom behouden en ook een deel van het tiendrecht, naast het patronaatsrecht, het recht om pastoors te benoemen, en de zorg voor het zielenheil van de bewoners, dat heeft zij wel overgedragen aan de Norbertijnen van Tongerlo in 1175, omdat Echternach zelf tekortschoot.

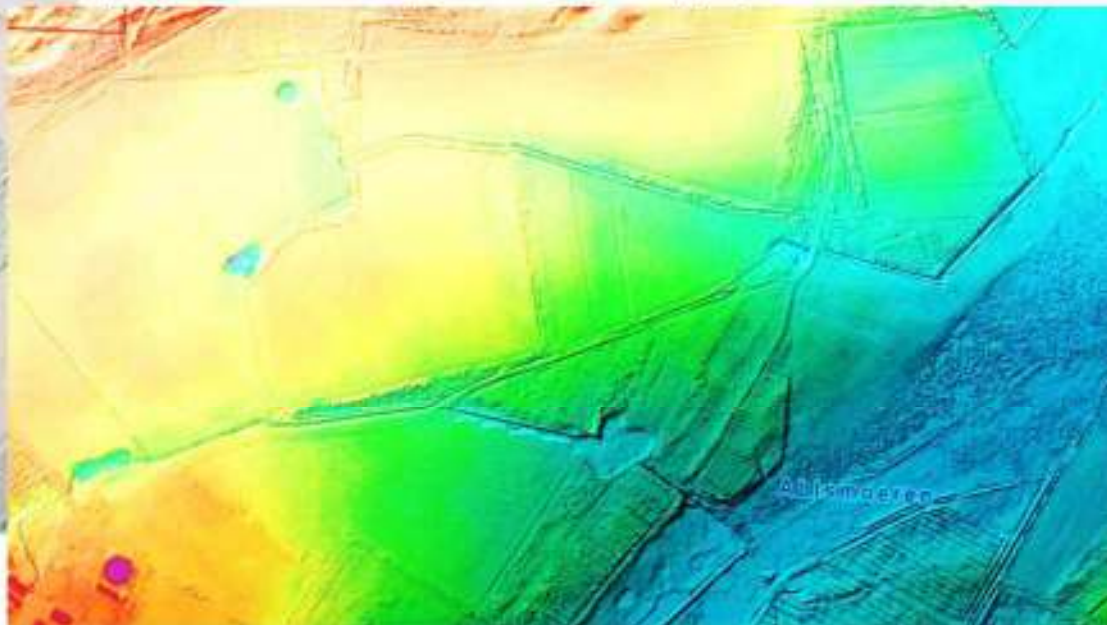

Impressie van raatakkers uit ca. 1000-400 jaar vóór Christus

De eerste bewoning met boerderijen in Alphen, is ook archeologisch niet in het oosten van het dorp gevonden, maar juist ten westen van de kern van Alphen. Daar hebben archeologische opgravingen in 2004-2005 bewijzen aangetroffen van de eerste meer-generatie-boerderijen/ boerenhoeven uit 400-500 na Chr. namelijk in de Kerkakkers. En daar dichtbij hadden we in 1950 al een flinke Merovingische begraafplaats van bijna 100 graven gevonden aan de Molenstraat! Die twee passen ook nog bij elkaar qua tijdperk: de conclusie is dat de eerste vaste bewoning in de Middeleeuwen in Alphen ligt ten westen van de huidige kern Alphen!

Raatakkers ten zuiden van De Leeuwerkeneik; foto m.b.v. 3D-fotografie uit vliegtuig kunnen we structuren ontwaren waar kleinschalige landbouw plaats had; ca. 1000-400 jr vóór Chr. In het midden schijnvliegveld De Kiek, mi-boven Brakelse akkers, re-onder de Papenmoeren [reconstructie Mikko Kriek, BCL Archeological Support]

Detail van het Actueel Hoogtebestand Nederland

(AHN) dat minieme hoogteverschillen per m² kan laten zien, zoals hier de ruit- of balkjesstructuur naast het woord Abtsmoeren (voor de oriëntatie: links onder de Janshoeve)

We kunnen wel recente vondsten melden van zgn. raatakkers of zwevende erven (ook wel Celtic fields genoemd) uit ca. 1000-400 jr. vóór Chr. op twee vindplaatsen in de buurt van De Hoevens, namelijk op de Brakelse heide en net ten zuiden van de Leeuwerkeneik op het terrein van De Hoevens, beide ten oosten van het dorp Alphen. Dat is wel een belangrijke vondst: blijkbaar werd er al wel vóór Christus tijdelijke akkerbouw bedreven daar in het oosten van Alphen. Net zoals de grafheuvels van de Regte Heide en de Papenmoeren het bewijs staven van tijdelijke, doortrekkende volkeren die daar hun doden/aanvoerders begroeven...

De Nieuwelandse Hoeve anno 1974 was erg verwaarloosd. Het is een van de oudste stenen gebouwen van Alphen (vergelijk met de andere foto's van deze hoeve in dit artikel)

De geschiedenis van De Hoevens begint echt pas in 1204

We moeten dus een link van de herkomst van De Hoevens aan de schenking van St Willibrord uit 709 loslaten! Maar De Hoevens zijn wèl oud, zij behoren tot de oudste boerenhoeven van de omgeving! Dat wel. Liefst 800 jaar agrarische geschiedenis ligt daar! Prof. dr. Arnoud-Jan Bijsterveld reconstrueerde rond 1990 daarover het volgende:

Tussen 1144 en 1175 schenkt de Heer van Breda het Hof ter Brake aan de Tempeliers. Dat zal dus de eerste ontginningshoeve van Alphen zijn geweest! Deze hoeve van Hof ter Brake had ook nogal wat grond/bezittingen in het buurtschap Boschoven. Al redelijk snel daarna, te weten in het jaar 1204 schenkt de Heer van Breda de Nieuwelandse Hoeve aan de abdij Tongerlo; het is de tweede ontginningshoeve van Alphen! In 1205 wordt zij gevolgd door de derde: het Hof ter Zande op Kwaalburg, en in 1216 komt de vierde ontginningshoeve tevoorschijn door de schenking van De Leeuwkeneik aan Tongerlo.

Bijsterveld kon deze reconstructies maken met behulp van pachtcontracten, lijsten met pacht- en cijnsgoederen, tiendrechten (vaak 2/3 voor de Heer van Breda en 1/3 voor de Tempeliers), schepenactes, recognitiegelden, vergelijking van de ligging van de percelen en de woeste gronden in het kadastrale geheel, en het hebben van lage en hoge rechtspraak. Zowel de Nieuwelandse Hoeve als het Hof ter Brake hadden ook een eigen kapel, resp. een huiskapel en een vrijstaande kapel van St. Jan op Ter Brake. Beide bezittingen hadden ook een eigen (ban)molen, de Brakelse of (latere) Stenen of Princenmolen aan de Molenheide voor pachters van Hof ter Brake en de houten Akkermolen van de Heer van Breda aan de Molenstraat, ook voor de Tongerloze hoevenaars. Er waren dus duidelijk twee werelden in Alphen in het tijdvak 1175-1648: die van de Tempeliers/ Johannieten en die van de heer van Breda/ de hoevens van de abdij van Tongerlo...

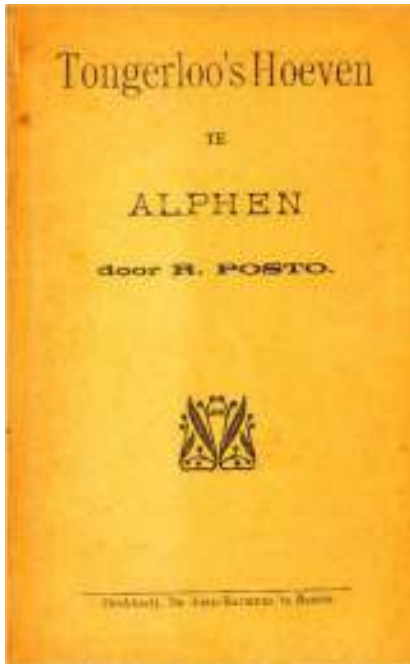

Alphen had eeuwenlang twee windmolens. Links de Akkermolen (1915) vanaf 1313 en rechts de Prince- of Stenen molen(1899) vanaf ca. 1648. Deze foto's zijn recent ontdekt!

Het boekje van R. Posto uit 1912

De geschiedenis van Tongerlo's Hoeven in Alphen gaat verder in deze volgorde van opkomst: de Nieuwelandse hoeve (1204), Hof ter Zande (1205), de Leeuwkeneik (1216), de Pastoriehoef (1413, zie De Swart, 2013), de Kleine Hoef (1547), de Middenhoef (1603) en de Koeijweide (1650) op Nieuwkerk. Op al deze hoevens zaten pachters die voor een periode van 6 jaar aan allerlei voorwaarden waren gebonden en bovendien hand- en spandiensten moesten verlenen aan de Abdij van Tongerlo, vooral voor het onderhoud van de kerk van Alphen, ook nog na 1648.

Boekje van R. Posto, Tongerlo's Hoeven te Alphen, gedrukt te Baarle 1912 (coll. Streekmuseum Alphen)

Voor diegenen die hun stamboom in Alphen hebben, volgen hier de familienamen van de pachters: Janssen van Nuweleynde (1547), Weyn Michiels Beckers, Havermans, Janssen van den Brand, Stouts, van Dun, Horevoorts, van den Brant, van Meel, Floor/Floren, Jacobsen van Doiren, Cornelissen, Matthyssen, Eeltiens, Dens, van Ghilze, Boomarts, Florisse, Cauwenberg, Pauwels, Claessen, Janssen van Gestel, Adriaenssen van Gestel, Gerritsen, Jacopsen, Janssen van de Voort, Augusteyns, Brocken, Aerts, Vermetten, Vaerten, de Jong(h), Van Eyck en Reyns waarbij met name de achternamen Stouts, Dens en Horevoorts bij verschillende hoevens voorkomen. Zo geeft R. Posto aan, een kanunnik van Tongerlo die in 1912 een speciaal boekje uitgaf over "Tongerloo's Hoeven te Alphen". Het is een eigenaardig boekje van 79 blz. uit een serie van twee: het andere uit 1910 gaat over de oude kerk van Alphen. Posto is het pseudoniem voor L. A. Gevelers, een norbertijn die proost was van een nonnenklooster in Neerpelt (B), en blijkbaar de tijd vond om uit het abdijarchief van Tongerlo een hele studie over Alphen te maken. Zijn functie van proost heeft dezelfde letters

als zijn pseudoniem R. Posto, een anagram zogezegd! De twee boekjes zijn gedrukt in 1910 resp. 1912 bij Drukkerij De Jong-Baumers te Baarle, de toen piepjonge uitgever van Ons Weekblad! Het wel en wee van de pachters is vrij goed te volgen in het boekje van Posto. De drijfveer van Gevelers/ Posto voor deze publicaties blijft voor ons duister... In het parochiearchief van Alphen vonden wij wel een paar brieven van de Alphense priesterstudent Cornelis Gillis (priester gewijd in 1914) aan Proost Gevelers te Neerpelt, één gedateerd 1905, de andere: Hoeven, augustus 1910; blijkbaar hielp Gillis gegevens over Alphen te verzamelen voor Gevelers, maar hoe en waarom blijft onduidelijk...

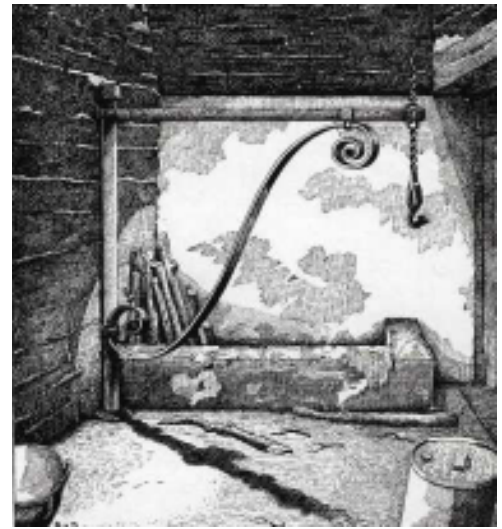
Voor de hele reeks van pachters-per-hoeve van De Hoevens, verwijs ik graag naar de special De Abdijhoeven te Alphen van Gerard Hardeveld (1987), die met gebruikmaking van het onderzoek van Posto en van de Tongerlose archivaris M. Erens deze pachters vrij goed kon volgen tot 1795.

Die pachters hadden het echt niet altijd gemakkelijk. Oorlogen en plunderingen door Gelderse troepen (denk aan Maarten van Rossem in 1542) of Staatse, Franse of Spaanse soldaten waren schering en inslag. Maar ook ziekten en epidemieën (de pest in 1604 en 1625 o.a.), misoogst en natuurgeweld, niets bleef hen bespaard in de loop van enkele eeuwen. Maar ook gewoon de pech van het overlijden van een jonge partner, de boer of de boerin, eiste nogal eens haar tol.

Het leven van de pachters

Norbertijnen staan erom bekend dat zij – naast de zielzorg in parochies – ook veel aan ontginningswerken hebben gedaan in de landbouw. Zowel als de norbertijnen van Averbode in Brabant, als die van Postel in de Kempen, hebben ook de norbertijnen van Tongerlo veel landbouw- ontginningswerk gedaan in onze streken in Noord-Brabant. Men denkt dat in de beginjaren het merendeel van het werk ook alleen gedaan werd door kloosterlingen, die pas na een aantal jaren de ontgonnen akkers en weiden overdroegen aan de oorspronkelijke bewoners als pachters.

De meest voorkomende pachtperiode was 6 jaar; daar week men soms wel van af. Voor 3 jaar of 4 jaar kwam ook voor. De pachter moest gewoonlijk – zo schrijft R. Posto in zijn boekje Tongerlo's Hoeven - een bepaalde hoeveelheid graan leveren, en zaad, was, boter, kaas en varkens; en daarnaast nog geld genaamd het "voorlijf" = praelivium (Latijn), een soort basishuur in munten en niet in natura. Het vee, paarden, ossen, koeien, schapen enz. nodig voor de landbouw waren gemeenschappelijk goed: de ene helft behoorde tot last van de pachter, de andere van de abdij. De opbrengst van hetgeen jaarlijks daarvan werd verkocht, werd ook gedeeld; wat men besteedde aan nieuwe beesten in te zetten, was ten laste van beiden en werd genomen uit een bijeengebrachte som, genaamd de "summa sortis". Zo werd van twee kanten acht genomen en zorg gedragen voor de welstand van vee en akkers, zeg maar het basiskapitaal, en voor de continuïteit.

Bijgebouw van de Leeuwerkeneik 1940 en schoorsteen met haal, Bernard van Dam (coll. Streekmuseum Alphen)

Er is in de 18e eeuw ook iets van een ontwikkeling waar te nemen in het beheer van cultuur- of landbouwgronden en bosbouw versus woeste gronden. Een bewaard gebleven overzicht uit 1723 geeft aan dat er in dat jaar begonnen werd met een systematische aanleg van plantages en bossen, zo vertelde de huidige eigenaresse Caroline van der Lande-Vogels mij. In totaal werd er op de diverse boerderijen een kleine 500 vierkante roeden met eikels bezaaid. In het laatste kwart van de 18e eeuw, vanaf 1780, werden vooral op de gronden van de Pastoriehoef bossen en plantages aangelegd, waaronder een sterrenbos! Ook rondom de boerderijen Grote Hoef, Nieuwelandse Hoef, Ouwelandse Hoef, Kleine hoef en Leeuwerkeneik is de bebossing in die tijd aanzienlijk toegenomen. Eenzelfde ontwikkeling, o.a. met een sterrenbos of warande en de gerestaureerde Leenhof-met-theekoepel, maakte het landgoed Gorp en Roover door, dankzij de initiatieven van de nieuwe eigenaar, de Tilburgse notaris Cornelis Bles in het derde kwart van de 18e eeuw (ca.1758).

Pachters hadden het vaak niet gemakkelijk, zo blijkt uit de rapporten. Soms zaten ze tot in de nek in de schulden. Pachter Adriaen Janssen van den Brand van de Nieuwelandse Hoef kwam in 1675 zo ongeveer alle jaren tekort. In 1726 restte nog een schuld van f 1194 en 12 stuivers, zodat de provisor besloot om een “coopdach” te houden. Alles werd verkocht, maar bracht veel te weinig op om alle tekorten en schulden te kunnen dekken.... Pachter Cornelis Horevoorts overleed in 1781 en er werd met zijn weduwe Clasien van Dyck afgerekend; bleek er nog een schuld te staan van f 175 en 9½ stuiver. In 1783 had zij het afbetaald. Maar Floris Havermans van de Nieuwe Nieuwlandse hoef maakte het echt te bont. Hij had zijn vader Pieter in 1707 opgevolgd, maar hij bakte er zelf niets van. In 1724 had hij een schuld van liefst f 1752,-. En niemand wilde nog borg staan voor hem. Pastoor van Weel van Alphen bemoeide zich er ook mee. Zet die man maar af, zei hij tegen de provisor, want zijn vrouw lijdt eronder! De provisor hield ook hier een koopdag en die leverde wel f 22,- op voor de schapen, maar dat was verre van voldoende. Het boek werd toch gesloten... Na hem kwam in 1725 Diederik Willem van Meel als pachter op de hoeve voor jaarlijks 32 veertel (inhoudsmaat) koren volgens de Thornse markt en daarboven op als voorlijf de som van f 68 en 16 stuivers. In 1744 overleed Diederik, en Adriaan van Alphen betaalde de kleine restschuld zodat de weduwe er tot maart 1745 kon blijven wonen.

Vooral bij plotselinge overlijdens werd er nogal eens door de vingers gezien door de Provisor en werd de schuld deels kwijtgescholden. Dat bevestigt het gezegde dat Arnoud-Jan Bijsterveld wel vaker aanhaalt: “onder de kromstaf is het goed te leven”, d.w.z. een geestelijke eigenaar is veel milder dan een wereldlijke eigenaar of de landsoverheid.

Het waren ook geen kleine boerderijen, die hoevens van Tongerlo! De pachter Johannes van de Nieuwelandse Hoef had in 1401 al een hele veestapel: 18 koeien, 12 ossen (als trekdier), 28 varkens, 327 schapen, 13 paarden en 36 bijenkorven! Ook op de Leeuwerkeneik was pachter Nicolaas een grote boer met 8 koeien, 6 ossen, 16 runderen, 7 paarden, 132 schapen en 6 bijenkorven. De pachtsom bevatte voor hem 12 ellen lijnwaad en 2 varkens, maar dat kon elk jaar anders zijn! Overigens bleef het heerlijke jachtrecht wel aan de prelaat. Er zijn jaren dat de abt twee keer overkwam naar Alphen, om te jagen en te verblijven in de prelaatkamer van de grote Nieuwelandse Hoef, “het oudt huys met de cleyne capelle”.

De eerste wetenschappelijke opgraving op de Molenheide (Alphen) in 1791

Er gebeurde op het eind van de 18e eeuw nog iets belangrijks daarachter in Alphen: de Tongerlo'se abt Godefridus Hermans (1725-1799) moest een paar jaren onderduiken op de Alphen'se Pastoriehoeve, een van Tongerlo's hoeves en nabuur van de Nieuwelandse Hoeve, omdat hij als aanvoerder-aalmoezenier van de patriottische beweging (de 'boerenkrijg' tegen de Oostenrijkers) op de zwarte lijst stond. Hij werd in de Zuidelijke Nederlanden gezocht; er stond zelfs een prijs op zijn hoofd. In Alphen was hij veilig. En hij kende hier de weg, want hij was van 1752-1762 tien jaar kapelaan geweest in Alphen. Hem waren toen de ongeveer honderd grafheuveltjes op de Molenheide opgevallen. En hij had daarvoor in Rome gestudeerd. In Rome, Napels en Florence had hij de Romeinse oudheden gezien in de Italiaanse musea! Dus hij ging hier graven in 1790-1791, omdat hij toch tijd genoeg had. Een twintigtal grafheuveltjes ging hij daadwerkelijk onderzoeken "...door de zandbergen kruysgewys te doorgraaven en onderzoeken...", en dat alles "...uyt liefde voor de oudheden...". Hij vond enkele fraaie urnen, "lijkvaten" noemde hij die, maar wel grof gemaakt en wel als primitieve lemen urnen, gedroogd in de zon. "Zij zijn vast niet van de Romeinen...", zo concludeerde hij als kenner, maar een stuk ouder, "...van onse Heydensche voorvaderen, de oude vrije Belgen..."! En hij had gelijk! Het bleken later urnen uit de late Bronstijd van ca. 1700 voor Chr. te zijn. Adriaan Heylen, zijn archivaris schreef het allemaal netjes op, stelde het te boek, en zo is dit het eerste wetenschappelijk verslag van opgravingen in Noord-Brabant, gedrukt te Maastricht in 1793. Maar het gaat dus over een opgraving tussen Tongerlo's Hoeven in Alphen!

Was de gedetailleerde en geannoteerde beschrijving van deze opgraving uit 1792 erg belangrijk, daarnaast zijn er nog meer archeologische vondsten te melden. In Archis, de officiële site van het ROB, staan nog een viertal vermeldingen op het terrein van De Hoeven vermeld:

- Twee waarnemingen van urnenvelden uit de Vroege IJzertijd/Late Bronstijd (de nrs. 36899 en 36894)
- Drie vondstmeldingen van Neolithische kampementen langs de Oude Leij (de nrs. 417137, 417138 en 417139)
- Een waarneming van een grafheuvel uit de Bronstijd (nr. 36910)
- Drie vondsten van resp. een losse vondst uit de Bronstijd (nr. 417141), een bijl (nr. 35536) en een pijlpunt (nr. 35528) uit het neolithicum.

En dan zijn recent (2013) nog op het landgoed drie grafheuvels en een vermoeden van een grafheuvel uit de vroege Bronstijd ontdekt, iets ten westen van de Dassenkuil op het meest noordelijke deel van het landgoed. Daar zal zeker in de nabije toekomst nader onderzoek aan worden gewijd!

De Franse revolutie: weg met alle kloosters!

Op 6 december 1796 ging van de ene op de andere dag de deur op slot van de abdij van Tongerlo. De Fransen vielen zomaar ons land binnen. Het bezit werd onteigend. Ook in het buitenland, het latere België en Nederland, alleen duurde dat wat langer. De pachten gingen wel door, naar het schijnt. Maar Tongerlo werd rigoureuus gesloten en het bezit in Alphen en Goirle kwam aan het Rijk, de Bataafse Republiek. Het beheer kwam in 1804 in handen van de Commissie van Administratie te Breda en in 1809 werd het keizerlijk domein van het Koninkrijk Holland onder Lodewijk Napoleon, en vanaf 1815 aan het Koninkrijk der Nederlanden, "de Kroon van Holland" heette de eigenaar officieel in de gemeenteadministratie sinds 1809.

De Bataafse Republiek neemt het over

Christ Buiks (Hardeveld 1977) wist bij de Commissie van Administratie te Breda nog een interessante lijst te vinden met de oude en de nieuwe pachters in 1803:

- Kwaalburgsche Hoeve Hof ter Zande (totaal 13 bunder + 3 bunder hooiland + 9 bunder hei)

Laatste pachter Francis Vaarten; nieuwe pachter: Peeter van Eyck voor f 250,- p.j.

- Leeuwerken Eyck (21 bunder)

Laatste pachter Adrianus Reyns; nieuwe pachter: Adriaan Schellekens voor f 245,-

- Grote of Middelhoeve (26½ bunder + 29 bunder heide bij 't Moer en 6 bunder in Teteringen
Laatste pachter: Hendrik Remeysen; nieuwe pachter: idem voor f 150,-
- De Kleine Hoef (20 bunder + 21 bunder hei en bergen)
Laatste pachter: Jacobus Dens; nieuwe pachter idem voor f 120,-
- Den Ouweland (12½ bunder + 14 bunder hei Keutelberg + 5½ bunder hei bij 't moer)
Laatste pachter: Weduwe Cornelis Horevoorts; nieuwe idem voor f 205,-
- Den Nieuweland (12 bunder + 4 bunder hooiland in De Vugt en 13 bunder hei Keutelberg)
Laatste pachter Cornelis van Alphen; nieuwe pachter: Anthony Pijpers voor f 200,

Verder is er weinig nieuws te vinden over de periode 1795-1820. Merk wel op dat de Pastoriehoeve hierboven ontbreekt in de lijst van voormalige Hoeven van Tongerlo bij de Commissie van Administratie te Breda. Het lijkt erop dat de parochie Alphen deze hoeve als haar eigendom beschouwde ten behoeve van de pastoor, zodat deze niet geconfisqueerd kon worden door de Staat. Ook de gemeente Alphen had hem in 1809 NIET op de lijst staan als zijnde eigendom van "de Kroon van Holland", maar met als eigenaar de Roomsche Catholieke Gemeente, evenals voor "De Pastorie-Huijs"! De Princenhoef (vm. Hof ter Brake) en de beide molens stonden wel bij "de Kroon van Holland" in 1809!

De Hoeven worden in de 19e eeuw protestants bezit

Door de Franse bezetting in 1795-96 worden de hoeven van Tongerlo dus geconfisqueerd door het rijk en staatsbezit. Zij worden ondergebracht bij de dienst van "De Domeinen". Met wetgeving in het Koninkrijk der Nederlanden in 1818-1819 wordt de regelgeving rondom de Domeinen vastgelegd. Zij gaan dan onmiddellijk een aantal verworven landgoederen verkopen via openbare veilingen. Het verhaal gaat dat de pachters van de Hoeven de eerste kans kregen om het goed te kunnen kopen Maar ook gaat het verhaal (al jarenlang) dat het geen pas gaf aan katholieken om te durven bieden op de goederen die op zo'n oneerlijke manier door de Fransen van de abdij van Tongerlo waren afgepakt... En zeg ik er altijd nog bij: wie van de Brabantse boertjes had zoveel geld om überhaupt te kunnen bieden?

Definitief kwitus van de Domeinen, 10 juni 1820, Gijsbert Jacob van Hoogendorp heeft betaald!

Wie in ieder geval wel wilde bieden op Tongerlo's hoeven was Graaf Gijsbert Jacob van Hogendorp van Hofwegen, geboren te Amsterdam in 1783, van beroep rentmeester en referendaris der 1e klasse bij de Raad van State uit 's-Gravenhage. Hij was een broer van de vm. graaf van Tilburg en Goirle, Diederik Johan, die het kasteel van Tilburg op de Hasselt bewoonde en van Andries Willem van Hogendorp. Ze waren slechts in de verte familie van de staatsman Gijsbert Karel van Hogendorp, met wie zij wel eens worden verwisseld, maar dat terzijde.

Graaf Jacques, de heer van Nieuwkerk en de Hoevens, 1820-1845

Graaf Gijsbert Jacob - graaf Jacques in de volksmond – bood op het gehele complex van onze Tongerlo's Hoevens plus het Ooievaarsnest plus Nieuwkerk en Hanzelust plus Kwaalburgsche hoeve Ter Zande, maar exclusief de Leeuwerkeneik (zie later) de lieve som van f 15.825,-; eigenlijk een schandalig laag bedrag van f 8,- per hectare, maar ja, wie kon dat wel betalen? De Pastoriehoef en de Kleine Hoef zijn later, ca. 1832, alsnog door hem aangekocht. In het huisarchief van De Hoevens bevindt zich de verkoping uit 1820 van de Grote Hoef, die wordt omschreven als: "Een bouwhoeve (...) gelegen op den gehugte Oisterwijck onder Alphen bestaande in eene Huizinge, koestal, graanschuur, hooijschuur, schaapskooij, turfschop, bakkeet, hof en erve met zaailanden, weiden, beemden, heiden." Bij de koop waren verder inbegrepen een aantal schaarbossen en jonge mastbossen en een aantal vermelde lanen en dreven, waarvan de Goorstraat de belangrijkste was.

Graaf Jacques werd als eigenaar van deze grote reeks landgoederen langs de Belgische grens houtvester van beroep en ging wonen op Nieuwkerk, waar hij op het terrein van de Koeijweide een nieuw landhuis bouwde, "Dennenoord" geheten. De stenen werden volgens overlevering gebakken in de veldovens van de "Leemkuilen" aan de zuidrand van de Regte Heide. Je kunt er de gaten in de heide nu nog terugvinden...

Hij haalde ook de graven en grafresten van zijn voorouders weg uit de Heikese kerk in Tilburg, toen die in 1823 werd teruggegeven aan de katholieken; zij pasten daar immers niet meer! Daarom bouwde hij op Nieuwkerk in de bossen een grafkelder en liet daar de resten van zijn voorouders bijzetten. Graaf Jacques was een verwoed houtvester. Hij zorgde goed voor zijn bossen, en liet bijvoorbeeld ook de moerascypressen – met hun merkwaardige luchtwortels – overkomen uit Amerika (waarschijnlijk het zaad van die bomen), om ze bij de Ooievaarsnest te zetten in een moerassige weide langs de Oude Ley. En een aantal staat er nu nog, in 2020! Graaf Jacques was ook een beminnelijke man voor zijn pachters. Hij deed veel voor het onderwijs, zo meldde dominee Schotel van de protestantse gemeente Chaam-Alphen-Baarle. En hij kon goed overweg met de lokale bevolking, zo wil de overlevering. In 1841 verkocht hij de eerste hoeve aan een van zijn pachters. Dat was de Kwaalburgsche Hoeve Hof ter Zande, die eigendom werd voor f 4000,- van Willem van Gorp-Boeren. En deze familie Van Gorp woont er nog steeds, vanaf ca. 1930 tegenover het oude en gerestaureerde Hof ter Zande op Kwaalburg welteverstaan!

Graaf Jacques overleed in 1845 op een jammerlijke manier: hij viel op 4 november 1845 van zijn paard, een pittige hengst, die onverhoeds was gaan steigeren door opwaaiend blad bij het Beeldenkerkhof in Tilburg, toen hij op weg was naar de familie van zijn overleden broer Diederik op het Kasteel van Tilburg. Hij werd daar, zwaargewond, nog 38 uur verpleegd op het kasteel, maar het mocht niet baten. Hij overleed aan de gevolgen van het ongeval, en werd op 8 november 1845 bijgezet in de grafkelder op Nieuwkerk. De rouwdienst werd geleid door dominee Schotel van de hervormde gemeente Chaam-Alphen-Baarle-Nassau met een plechtige lijkrede met als motto: "Gij zult den dood sterven". Graaf Jacques werd uitgeleide gedaan door twee Goirlese gilden. Nog lang daarna, tot ver in de jaren 1940, kon je daar binnen in de - later leeggeruimde - grafkelder op de gewitte wand dit vers lezen:

Graaf Hogendorp die rustte hier
Niet zoals wij voor ons plezier
Voor hem was het waarschijnlijk wel
Een voorportaal van de hel...!

Zo plaagden katholieken en protestanten elkaar nog in het begin van de 20e eeuw... Maar bij leven werd graaf Jacques zo gewaardeerd dat in Goirle ook bij zijn uitvaart de katholieken de rouwvlaggen hadden uitgehangen en de klokken lieten luiden uit respect voor de heer van Nieuwkerk, zo had ook pastoor Minoretti van Goirle besloten.

*De Leeuwerkeneik, achteraanzicht 1940,
Bernard van Dam (coll. Streekmuseum Alphen)*

Maar 15 jaar later sloeg het noodlot toe, toen Nellis overleed in maart 1871, pas 55 jaar oud. Zijn vrouw, 42 jaar jong, bleef met 4 minderjarige kinderen zitten van resp. 4, 7, 9 en 12 jaar, twee jongens en twee meisjes (de middelsten).

Bij de Volkstelling van 1 december 1869 bleek ook dat de twee oudste kinderen niet thuis woonden, maar in Gilze naar school gingen, en daar waarschijnlijk bij een oom en tante of grootouders woonden in de kom van het dorp vlakbij school.

Zo ging dat vaker in vroeger tijden weet ik uit de eigen familiegeschiedenis, als de afstand boerderij-school te groot was voor die kleine beentjes, en zeker in de wintermaanden, logeerden ze door-de-week in 't dorp...!

Ignatius Cornelis Wouters, 1817-1868 en Anna Cornelia Wouters-Klijnsen, 1826-1892; Anna kocht de Leeuwerkeneik voor 17.250,- gulden (coll. Bibliotheek RAT)

Jacoba Huberdina Wouters-van Wezel, de weduwe van Nellis, vroeg al een maand later bij de kantonrechter in Ginneken toestemming om de hoeve De Leeuwerkeneik te mogen verkopen. Haar argument was dat zij de boerderij onmogelijk zelf kon runnen, en dat de hoeve er momenteel zo goed bijstond dat zij bij verhuur ongetwijfeld in waarde zou dalen, en dat wilde ze niet. De kantonrechter vroeg advies aan Adriaan Wouters, broer van Nellis en toeziend voogd van de vier kinderen (65 jr., boerde midden op Terover), en aan nog vier bouwmannen/familie uit Gilze en Riel. Zij waren het helemaal eens met de weduwe, en dus kon De Leeuwerkeneik worden verkocht. De hoogstbiedende was Mevrouw de weduwe Wouters-Klijnsen uit Tilburg, weduwe van de grote wolhandelaar Ignatius Cornelis Wouters in de Willem 2 straat te Tilburg. Het grote huis staat er nog met de familienaam C. WOUTERS erop! Het was geen familie van elkaar overigens, deze familie Wouters zat al eeuwenlang in Tilburg volgens mijn onderzoek. De Leeuwerkeneik werd verkocht op 13 september 1871 voor f 17.250,-. De roerende goederen werden allemaal geveild op een "Mobilaire Verkoop" en leverden bij publieke verkoop nog eens f 2357,- op. Uit de lijst van roerend goed kunnen we ook opmaken dat De Leeuwerkeneik inderdaad een grote boerenhoeve was: in de koestal stonden 14 melkkoeien (een gemiddelde Brabantse boer had er 4 à 5), vijf hokkelingen, een eigen springstier en een melkkalf. In de paardenstal stonden een merrie en een ruïn, en in de schaapskooi lagen 63 schapen, en stonden aan de kant 3 ploegen en 5 eggen, etc. Ik zag ook nog dat mijn betovergrootvader Jan Baptist van Eijck van de Goedentijd in Alphen uit de veiling een zwartbonte koe kocht voor f 115,- en een aardkar voor f 20,- Zo ging dat in december 1871....

Mevrouw Wouters-Klijnsen uit Tilburg bleef 20 jaar lang eigenaresse tot 1892, in welk jaar zij overleed op 65-jarige leeftijd. Eén van haar zonen, Jacobus Antonius Arnoldus Wouters, pastoor in Beek en Donk, erfde de Leeuwerkeneik bij de boedelscheiding in 1893. Hij bleef 7 jaar eigenaar en verkocht het goed, mogelijk ook om een nieuwe kerk met pastorie en klooster in Beek en Donk (bij Helmond) te kunnen bouwen als bouwpastoor. Hij verkocht het goed in 1900 voor f 13.000,- aan Pieter Johan van den Bergh, textielfabrikant te Tilburg. De Leeuwerkeneik kwam zo in 1900 ook in protestantse handen, want de Van den Bergh's van Beka waren ook protestant. Pieter Johan van den Bergh verliet Tilburg, trok naar Den Haag en verkocht De Leeuwerkeneik na 9 jaar aan Majoor Adriaan Marinus van Wijk, Ritmeester der Huzaren aan de KMA in Breda voor de prijs van f 14.000,- Volgens Jan Manders zou majoor van Wijk de grote groene beukenlaan van de Kruisbaan naar de Leeuwerkeneik hebben gezet in 1880. Maar daar klopt dus iets niet: of ze zijn gezet door de familie Wouters in 1880 of het is pas na 1909 gebeurd....

En dan is het 1917: een jachthuis voor de familie Blomjous

Brochure van de veiling van de Drie Hofsteden te Alphen op verzoek van het Gereformeerd Armkinderhuis te Breda, september 1917

In 1917 is het zover, dat het bestuur van het Gereformeerd Arm Kinderhuis te Breda De Hoevens wil verkopen. In een prachtige brochure van november 1917 wordt de veiling aangekondigd van Landgoed De Drie Hofsteden te Alphen NBr. Het gaat dan over onze Hoevens: de Grote Hoeve, de Ouwelandsche Hoeve, de Nieuwelandsche hoeve, tezamen 142 ha groot. Er is altijd wel wat verwisseling van namen geweest. Formeel was de oudste hoeve de Nieuwelandsche Hoeve, en kreeg die later een afsplitsing met de Nieuwe Nieuwelandsche Hoeve, maar menigeen (o.a. pastoor Binck) maakte toen van de Nieuwelandsche Hoeve de Ouwelandsche hoeve, en van de afsplitsing de Nieuwelandsche hoeve. Maar dat blijft incorrect. We moeten eigenlijk blijven spreken van Nieuwelandsche en Nieuwe Nieuwelandsche Hoeve! Overigens houdt ook de landmeter van de grote kaart van Den Singhel van den Nieulande uit 1714 zich ook aan deze correcte namen!

De veiling werd gedaan in twee stappen in resp. de "koffiehuizen" van de Kinderen Van Gorp (Den Brouwer), en van Willeke de Roij (Schuttershof) en de houtopstand werd geveild in het Koffiehuis van de Wed. Pijenburg (De Stad Londen). De halve horeca van Alphen was er goed mee. De hoogste bieder bleek te zijn de Firma J.A. Blomjous uit Tilburg, met een bod van f 65.000,- en f 7135,- voor de houtopstand, die de koop op 28 november 1918 bij de notaris effectueerde.

Joseph (boven) en Henri Blomjous

De wollenstoffenfabriek firma J.A. Blomjous was in 1864 opgericht door de textielfabrikant Joseph Andreas Blomjous (1841-1907). De drie vennoten van de firma J.A. Blomjous in 1917 waren Theresia Maria Broeckx (weduwe van Josephus Andreas Blomjous) en haar twee zonen Henricus Maria Josephus Blomjous (1877-1953) en Joseph Maria Dionysius Blomjous (1873-1930). In 1919 wisten zij ook de hoeve De Leeuwerkeneik (49,5 ha) van Majoor M. van Wijk in eigendom te verkrijgen voor de som van f 47.609,90. Het totale landgoed De Hoevens werd hiermee bijna 200 hectare groot. Bij deze aankoop van de vier hoeven in totaal waren de volgende families pachter met een contract tot 1923:

- A) De Nieuwelandse Hoeve, pachter Adrianus Severijns voor f 300,- per jr. (nog steeds dezelfde pachtsom als Willem de Jong betaalde in 1857!)
- B) De Nieuwe Nieuwelandse Hoeve, gepacht door Christiaan van den Abbeelen uit Riel voor f 360,- p.j.
- C) De Middelhoeve of Grote Hoeve, verpacht aan Adriaan Petrus Bink voor f 400,- p.j.
- D) De Leeuwerkeneik met liefst nog 3 pachters: Antonius Smeekens op de Oude Hoeve (f 350,- p.j.), Petrus van Bavel in de aanbouw (f 370,- p.j.) en Hendrikus de Weert in de nieuwe boerderij (f 350,- p.j.).

*Het huis van Henri Blomjous
aan de Heuvel in Tilburg
ca. 1925*

Meteen in 1920 werd Jan Manders uit Deurne aangetrokken als jachtopziener, maar al snel werd hij aangesteld tot bedrijfsleider van De Hoevens, en begon hij de exploitatie op te zetten met aankoop van koeien op de veemarkten van Gorkum, Rotterdam en Den Bosch. De stal van de Grote Hoef werd al snel verbouwd tot een "Hollandse stal", d.w.z. een grupstal voor tenminste 20 stuks vee i.p.v. de ouderwetse potstallen.... In 1922 liet de familie Blomjous door de bekende Tilburgse architect Jan van der Valk een fraai jachthuis aanbouwen aan de Grote of MiddelHoef. Nu had Henri Blomjous zijn doel bereikt: een fraaie buitenplaats in de buurt van Tilburg, waar hij zijn zakelijke en politieke contacten, vrienden en familie kon ontvangen en uitnodigen voor jachtpartijen. Hij was namelijk van 1916 tot 1920 lid van Provinciale Staten van Noord-Brabant en in 1920 werd hij gekozen tot lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal.

Groei naar een modelboerderij

Jan Manders liet op het landgoed veel heide ontginnen, meestal door de plaatselijk boeren en boerenzonen, met een span paarden voor de ploeg. Hij schatte in 1979 dat het wel om een 40 à 50 ha. in totaal ging. Vergunning had je daar toen allemaal niet voor nodig.... Het - nog pas opgerichte - waterschap "de Bovendonge" (1921) eiste nog extra sloten te graven, die volgens Jan Manders nergens toe dienden, maar hun wil was wet, zo mopperde Jan nog in 1980 tegen mij tijdens een wandeling op De Hoevens.... Het personeel kwam op verschillende boerderijen te wonen. Men werkte toen al met 4 paarden. In 1925 werd de eerste tractor gekocht, een met van die grote ijzeren wielen om te ontginnen. Ook op de Leeuwerkeneik werd hard gewerkt: men had er drie stallen, waarin jongvee, droogstaande koeien en varkens werden gehouden.

Henri Blomjous was een groot promotor van het fokken van stamboekvee (briefkaart 1928); briefkaart van de organisator meester A. Lauwers uit Esbeek. Houtsnede van Andreas Schotel (1896-1984), Rotterdam/Esbeek

Het moge duidelijk zijn: De Hoevens werd een modelboerderij met stamboekvee! Jan Manders trouwde in 1922 met Marie Severijns, dochter van Adrianus Severijns de pachter van de Nieuwelandsche Hoef. Het jonge echtpaar ging wonen op de Grote Hoeve. Het contract met A.P. Bink werd daartoe vervroegd beëindigd.

De familie Blomjous zag De Hoevens als een goede investering, maar vooral ook als hun landgoed waar zij trots op waren. Zij nodigden daar hun gasten uit, wanneer er iets bijzonders was, met hield er jachtpartijen, en vierde er feesten. Een mooi voorbeeld is de uitnodiging aan Minister mr. Jan Kan – de vader van de conferencier Wim Kan – als minister van Binnenlandse Zaken en Landbouw werd hij uitgenodigd door Henri Blomjous, eerste kamerlid uit Tilburg, op 30 april 1928; de foto haalde de landelijke pers!

Ontvangst van minister J. Kan door de Gebr. Blomjous en uiterst rechts Jan Manders op 30 april 1928

Voor de gewassen van de modelboerderij werd er laboratoriumonderzoek gedaan

Overzichtstekening van de Oudelandsche en Nieuwenlandsche Hoeven, 1940, Bernard van Dam (coll. Streekmuseum Alphen)

De ruïne van de Leeuwerkeneik, januari 1984 (foto Toon Jacobs, Alphen)

En toen kwam de Tweede Wereldoorlog. Een ramp zou het worden voor De Hoevens! Was het tijdens de oorlog al een hoop gedoe, vooral achteraan op de Leeuwerkeneik, dat tegen De Kiek aan lag, al vanaf juni 1940 het schijnvliegveld "Kamerun" van de Duitsers waar zij met nepvliegtuigen de Geallieerden in de war wilden brengen t.o.v. vliegveld Gilze-Rijen, en met de nodige dramatische gevolgen. Ook het afgooien van overbodige bommenlast met name grote zeemijnen, werd De Leeuwerkeneik uiteindelijk in 1943-1944 fataal: de hele boerderij zakte in na een enorme ontploffing....

Leeuwerkeneik, krijttekening grote trap naar zolder en kelder, 1942, Jan Heesters (coll. Streekmuseum Alphen)

Ook persoonlijk leed was er. Zo moet er in de oorlog een fiets zijn gestolen van een van de knechten van Jan Manders. Maar de knecht had een soldaat van de Kiek verdacht zien rondlopen. O ja? zei Jan Manders, en hij ging erop af: hij meldde zich bij de baas van de Duitse groep op de Kiek, ene Mieleke, en deed zijn beklag. We zullen zien, zei Mieleke. De gestolen fiets werd herkend, de dader werd ontmaskerd. De Duitser kon van Mieleke meteen zijn spullen pakken, en werd naar het Oostfront gestuurd..... nooit meer iets van hem gehoord.... Dat was de dagelijkse ellende van de oorlog!

Maar vooral op het eind van de oorlog, in september-oktober 1944 kreeg De Hoevens de genadeklap: de Familie Manders werd door de Duitsers gedwongen om met man, vrouw en 10 kinderen een paar weken onder te duiken in Riel, en dat was erg tegen de zin van Jan Manders. Tijdens de laatste 3 weken van oktober 1944 werden jachthuis, woning en grupstal getroffen door verschillende granaten met nogal wat schade. En ook die vervelende Duitsers hadden er goed huis gehouden! Alle vee bleek ook nog gestolen of gedood en alle voorraad was verdwenen. Jan Manders had niets meer bij de bevrijding.... Nog net één vaars, één stier en één zeug, zei hij. En ondanks dat alle stamboekvee goed geregistreerd was, kwam er na de bevrijding niets terug op De Hoevens, niet één stuks vee... Ook alle werktuigen waren verdwenen en meegenomen. Zelfs de erepenningen die Jan Manders had gewonnen op veekeuringswedstrijden waren gestolen; alleen de koperen en blikken medailles hadden de Duitsers laten hangen... Hij kon helemaal opnieuw beginnen met zijn modelboerderij.

*Lente-zomer 1951 op De Hoevens
Terrasje bij het jachthuis, 1951*

Naar een model-melkveebedrijf

Feestgids voor de 75ste verjaardag van Henri Blomjous, 1952

Na de Tweede Wereldoorlog moest de hele modelboerderij dus opnieuw worden opgezet. Jan Manders kocht bij tientallen stamboekvee in, vaak boven de grote rivieren, daarin gesteund door de familie Blomjous. In 1947 werd de Firma J.A. Blomjous omgezet in een commanditaire vennootschap onder leiding van de heer H.M.J. Blomjous. Na zijn overlijden in 1954 werd de heer Jan van de Mortel aangesteld als beherend vennoot en na hem in 1957 de heer J. Stevens. Ook Jan Manders was intussen toe aan zijn pensioen, en werd opgevolgd door "de jonge Jan" als bedrijfsleider. Maar Jan sr. en Marie konden wel blijven wonen op de Grote Hoef.... De Hoevens stonden toen al snel weer bekend als een groot melkveebedrijf met wel 50 koeien. Hoeveel...? vroegen wij ons dan als ongelovige dorpskinderen uit Alphen af, dat kan niet, zoveel..! Want al mijn boeren-ooms en tantes hadden 14 koeien, en daar hadden ze de handen vol aan. Jawel zei men, maar op De Hoevens hebben ze dan wel vier vóórmelkers in dienst o.a. onzen oom Door Oomen, anders krijgen ze de melkbussen niet op tijd aan de straat.... Oh..., zeiden wij dan begripvol.

1965
Koeien melken in
de Spiewey

Rechtsboven Johan Oomen Linksboven v.l.n.r. Johan Oomen, Kees Siemons en Jaoneke Graafmans

Er traden in de jaren '60 door overlijden en vererving meerdere commanditarissen toe tot de vennootschap, en dat werkte voor een goede exploitatie veel te lastig, zoveel stemmen... Daarom werd in 1972 gekozen voor een andere structuur. Het landbouwbedrijf J.A. Blomjous C.V. werd ontbonden en ging over in Landbouwbedrijf J.A. Blomjous o.l.v. de heer en mevrouw Vogels-Blomjous. Met name mevrouw Walthera Vogels-Blomjous, de enige dochter van Henri, bleek een ondernemende en ambitieuze leider van het melkveebedrijf De Hoevens! Zo werd in 1972 begonnen met een grote ligboxenstal voor 204 melkkoeien, met het nieuwste van het nieuwste: een 8-stands carousel melkmachine en de grootste melkkoeltank van Nederland, namelijk een van 12.000 liter! In februari 1973 nam de heer Ton van Waes de bedrijfsleiding over, met als assistent-bedrijfsleider Jan Oomen, tractorchauffeur Jan van Roessel en de melkers A. Graafmans en Jan van Dijk. Een gouden team dat tientallen jaren het Landbouwbedrijf J.A. Blomjous op De Hoevens tot grote hoogte wist te brengen.

Koeien worden overgebracht naar de ligboxenstal, links herkennen we Jan Manders jr. (groene overall) en Jan Van Dijk (blauw jack)

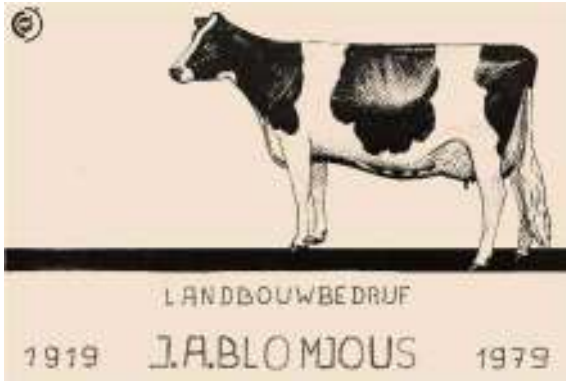

1972, Jaoneke Graafmans melkt aan de carousel

Even verpozen: v.l.n.r. Johan Oomen, Jan Van Dijk en Jaoneke Graafmans

Ondanks de intensieve landbouw bleef de structuur van het landgoed De Hoevens, die gekenmerkt werd door een sterk coulisselandschap met veel kleine percelen vooral langs de Goorweg en aan de oostwanden van het landgoed. Die land- of grondindeling bleef wonderwel intact! En Mevrouw Vogels-Blomjous had er plezier in. Men vierde er ook jubilea, en feesten en iedereen herinnert zich nog de drukke Open Dagen in april 1974.

*Jubileum 60 jaar De Hoevens,
Landbouwbedrijf J.A. Blomjous
1919-1979*

*Op de rechtse foto herkennen we:
v.l.n.r. Jan Manders, mevr. Van Waes, Ton Van Waes, Marie Manders-Severijns, mevr. Vogels-Blomjous en de
heer Vogels*

Jan en Marie Manders-Severijns

Mevrouw Vogels-Blomjous houdt de feestrede

De derde generatie Blomjous trad aan

En toen werd het 1990. De discussie rondom megastallen en de ongebreidelde groei van de landbouw in Nederland en vooral in Brabant, drong zich op. In 1990 erfde Caroline van der Lande-Vogels het landgoed van haar moeder. Zij en haar man Floris, die elkaar kenden van de hogere hotelschool, stonden anders in de wereld. Zij stonden voor gezond leven, biologisch voedsel, gastvrijheid, en één met de natuur. Caroline en Floris stonden voor een groot dilemma: met het landbouw- en veeteeltbedrijf doorgroeien tot megastallen voor 1000 koeien en meer en een intensieve landbouw met gebruik van de nodige bestrijdingsmiddelen? Of stoppen met die onbetugelde groei, maar hoe dan verder.....?

Natuurcamping de Hoevens

Caroline zag tijdens een tijdelijke logeerpartij op de Grote Hoeve weer een tractor langskomen met gifspuiten. En op de stoep had het lieve personeel een emmer met vers geplukte doperwten neergezet voor het jonge stel. Maar die erwten waren wel bespoten. Zij aten ze niet op. Caroline en Floris besloten, na rijp beraad, overleg en oriëntatie naar mogelijkheden o.a. met subsidies en verkoop van melkquota, om het roer drastisch om te gooien: terug naar de natuur, terug naar oude - soms zeldzaam geworden – graanrassen, terug naar kleinschalig boeren, terug naar streekproducten, terug naar de oude gastvrijheid en het milieuvriendelijke gebruik van het landgoed. Reeds in 1998 werd een natuurcamping begonnen aan de zuidrand.

De gerestaureerde Nieuwelandse Hoeve, terug in handen van de fam. Van der Lande-Vogels

De bijna vervallen Nieuwelandse Hoeve was voor restauratie in 1976 verkocht aan Joos Vromans-van Hal, en stond er weer in zijn oude glorie: ongeveer het oudste stenen gebouw van Alphen was hersteld, en kreeg er een mooie Vlaamse schuur bij, die eerst bij Hof ter Brake/ de Prinsenhoef had gestaan. Zoon Kees Vromans nam het

beheer van de gerestaureerde hoeve over van vader Joos. Bij de Nieuwe Nieuwelandse Hoeve van voorheen kwam in 2005 de oude Vlaamse schuur terug, als conferentieruimte voor ‘hei-sessies’ met logiesmogelijkheden. En in 2014 kon, na een voorbereidingstijd van vijf jaar i.v.m. strenge wet- en regelgeving, de Natuurbegraafplaats De Hoevens worden geopend, met een fraaie ontvangstruimte in de rietgedekte schuur “De Eik”. Daar hebben intussen al een paar honderd uitvaarten en ter-aarde-bestellingen plaatsgehad. In een bijna mystieke sfeer, omgeven door rust en stilte, kunnen hier onze meest-dierbaren de eeuwige rust vinden die wij even zovelen gunnen.... En in 2020 is de Nieuwelandse Hoeve weer terug in het bezit gekomen van de familie Van der Lande! De hele Hoevens zijn weer terug in één hand, een groene toekomst tegemoet!

Landgoed De Hoevens is een prachtig landgoed met mooie weiden en akkertjes in een Brabants coulisselandschap, met prachtige oude beukenlanen, bij de Leeuwerkeneik met groene beuken, de andere dwars op de Goorweg met rode beuken, met resten van oude wouwers bij de camping en eenzame oude eikenbomen. Landgoed De Hoevens is na 100 jaar teruggekeerd naar zijn oorsprong: met goed rentmeesterschap een bijdrage leveren aan een maatschappij van leven en laten leven, maar ook van ontspanning en rust, eeuwige rust zelfs.... Dit alles met zes kernwaarden: natuur, rust, ruimte, cultuurhistorie, eenvoud en kwaliteit.

Bronnen:

1) Archiefstukken:

- Familiearchief Van de Lande/Vogels/Blomjous, waarin vele koopaktes, documenten, fotoalbums en losse aantekeningen betreffende De Hoevens 1820-heden [collectie huisarchief Landgoed De Hoevens].
- Notarieel archief Gem. Gilze en Rijen, Notaris J. Verhoeven, jaar 1871 : beschikking tot verkoop (8 augustus 1871); boedelbeschrijving (22 mei 1871); en veiling/verkoop van Hoeve De Leeuwkeneik te Alphen NBr (30 augustus en 13 september 1871); mobiele verkoop (7 december 1871); in Reg. Archief Tilburg (RAT)
- Koopkontraat voor Willem van Gorp te Alphen van eene bouwmanstede genaamd de Kwaalburgsche Hoef door de Heer Gijsbert Jacob grave van Hogendorp, dd. 3 Juli 1841, bij Notaris Freson te Baarle-Nassau; idem verkoop van de Tiend van de bouwhoeve genaamd de Kwaalburgsche hoeve tussen dezelfde partijen dd. 3 januari 1842 ten huize den Nieuwkerk onder Goirle. [beide afschriften in coll. J. van Eijck te Goirle].
- Lijst van de Gebouwen staande binnen de Gemeente Alphen en derzelver Eigenaars [1809] (RAT)
- Notitie der Veiling van het Landgoed De Drie Hofsteden te Alphen (NBr) ten verzoeken van het Gereformeerd Armkinderhuis te Breda, verkoopbrochure 1917 [coll. Huisarchief De Hoevens]
- Pachtovereenkomst 1857, Huurcédule Van den Nieuwelandsche Hoeve, voor Willem de Jongh, Alphen 30 januari 1857; manuscript [coll. Albert de Jong, Alphen]

2) de volgende boeken/artikelen:

- Arnoud Jan Bijsterveld, Alphen van Echternachs domein tot Bredase heerlijkheid 1175-1312, dl I en II, in Jaarboek De Oranjeboom dl. 43 (1990), 77-111 en II in dl. 44 (1991), 110-148.
- W.J.C. Binck, Omzwervingen in de Alphensche praehistorie; uitg. Prov. Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, 's Hertogenbosch 1945
- Thijs Caspers e.a., De Hoevens; Schilderen met schoonheid, in Landgoederen in Noord-Brabant, uitg. Brabants Landschap en Brabants Particulier Grondbezit, 2012, blz. 212-215
- Thijs Caspers en Trix van der Putten (red.), Landgoed de Hoevens tussen Alphen en Goirle, in Brabeau Brabants Tijdschrift nummer 2, zomer 2014; blz. 40-45
- Jan van Eijck, Wandelen met Jan Manders op de Hoevens in 1980 in De Runstoof Jrg. 24, nr 4 (december 2002), blz. 23-28.
- De Geschiedenis van het Landgoed "De Hoevens", gelegenheidsuitgave bij het 60-jarig bestaan 1919-1979, Heemkundige Kring Alphen/Riel, Alphen 15 juni 1979.
- G.W.H. Hardeveld o/g Kleuver en Christ Buiks, De Abdijhoeven te Alphen; Tongerlo's bezit in onze gemeente van 1200 tot 1800, in De Runstoof, Jrg. 10 (1987), nrs. 2-3; 82 blz. geill. (speciale editie)
- Johan Hendriks en Jan van Eijck, Het Verhaal van Alphen; uitg. Heemkundekring Carel de Roy, Alphen en Riel 2016.
- Adrianus Heylen, Historische Verhandeling over de Kempen, Brepols Turnhout 1837, blz. 214-232 (herdruk met opgravingen op Molenheide te Alphen door prelaat Hermans in 1792).
- Caroline van der Lande-Vogels, Laatste 100 Jaar De Hoevens 1919-2019, in "100 JAAR Landgoed DE HOEVENS; 4 generaties, 1 familie", brochure bij de Tentoonstelling 100 Jaar De Hoevens in Oudheidkundig Museum Alphen, juni-september 2019.
- Jos Manders, De Bevrijding rond De Hoevens, in De Runstoof themanummer Alphen 60 jaar Bevrijd, Jrg 27, nr. 3 (herfst 2004), blz. 68-75, geill.
- R. Posto, Tongerlo's Hoeven te Alphen, uitg. Drukkerij De Jong-Baumers te Baarle (-Nassau), z.j. (1912) 79 blz. [coll. Streekmuseum Alphen NBr].
- Mr. J.B.W.M. van Roosmalen, Geschiedenis van het geslacht WOUTERS (ca. 1560-1953), Tilburg 1953, 85 p. geill. [coll. RAT, bibliotheek].
- Ir. E.A.A.M. de Swart, Bewonersgeschiedenis Terover te Alphen NBr, Alphen 2013; p. 56-63: Bewoning Boslust 10

In Buchenwald vernietigd: Virgile Deresme

door Jef Van den Bergh

In het najaar 1944 belandden vader en dochter in een Duits concentratiekamp. De term concentratiekamp is wel te begrijpen als eufemisme voor vernietigingskamp. Vader verdween spoorloos. In het voorjaar van 1945 kwam Félicie terug thuis. Félicie, dochter van Virgile, overleed te Turnhout op 22 april 2019 en liet enkele zorgvuldig bewaarde brieven na.

Zij bewaarde de laatste herinneringen ...

Uit Ravels in Lief en Leed (1): "De nacht van 22 op 23 mei 1944 was wel de zwartste dag in deze zeer donkere periode voor Ravels. Vijftien personen werden tijdens een razzia door de Gestapo en Feldgendarmarie aangehouden en weggevoerd. Slechts enkelen keerden terug, de anderen stierven in Duitsland. Volgens een mededeling van Maria Van Bourgognie, één van de weggevoerden die het overleefde, werden de vijftien gezamenlijk overgebracht naar de gevangenis in de Begijnenstraat te Antwerpen. Zij werden na 3 weken naar Duitsland gevoerd behalve Richard Geerts en Jos Rommens, onderpastoor. Deze werden vrijgelaten. De vrouwen werden naar Ravensbrück en de mannen naar Buchenwald gebracht. Jozef Bourgeois (dokter), Félicie Deresme en Maria Van Bourgognie werden in de loop van mei 1945 gerepatrieerd."

Virgile Deresme werd dus samen met zijn dochter Félicie afgevoerd.

Veertien brieven, en kleine herinneringen

Félicie werd geboren te Poppel op 12 december 1923 en overleed te Turnhout op 22 april 2019. Zij bewaarde veertien brieven daterend van mei 1944 tot november 1945. Negen hiervan zijn geschreven door Virgile, twee vanuit de gevangenis in de Begijnenstraat in Antwerpen aan zijn echtgenote, en zeven vanuit Buchenwald. Eén brief aan zijn echtgenote en zes aan zijn dochter Félicie.

Van Félicie bleven drie brieven aan haar moeder bewaard en een kopie van een brief van moeder Rosalie aan dochter Félicie.

Tot slot was er een aangetekende brief d.d. 12 november 1945 van het "Belgisch Commissariaat voor Repatriëring" gericht aan Virgile Deresme "omslag n°2226 teruggevonden in een Duits concentratiekamp". Vermoedelijk bevatte deze de afgiftebewijzen voor zijn kleding resp. zijn huwelijksring in Buchenwald.

Brieven vanuit of naar een concentratiekamp moesten in het Duits gesteld zijn; de inhoud van elke brief werd immers gecontroleerd. Elke brief vertelt een verhaal en onthult kleine details, het ene nog schrikwekkender dan het andere. En dan zijn er die enkele kleine herinneringen aan wat was.

Uit alles blijkt een wrede ontmenselijking die ons bevattingsvermogen te boven gaat. Wij hebben daar geen woorden voor... deze werkelijkheid is sterker dan de verbeelding. En soms is er dat kleine - heel kleine - sprankeltje hoop.

Virgile Deresme

Hij werd geboren in La Bouverie (gemeente Frameries, Henegouwen) op 26 februari 1884, als zoon van Laurent Deresme en Félicie Beugnies. Zijn vader Laurent was veldwachter.

Virgile trad op 1 februari 1907 in dienst bij de Douane en Accijnzen. Vanaf het begin van de Eerste Wereldoorlog

diende hij in het Belgisch leger, en wel van 4 augustus 1914 tot 11 november 1918. Hij diende eerst in het 9de Linierement (régiment de fortresse) dat belast was met de verdediging van Luik. Vanaf januari 1915 was hij bij de Genietroepen ingedeeld. Hij liep geen verwondingen op en had de graad van sergeant.

Foto van geniepeloton met Virgile Deresme (tweede rij, tweede van rechts)

Na de Eerste Wereldoorlog werd hij als douanier in Poppel ingezet. In 1924 werd hem een jachtvergunning afgeleverd door de gemeente Poppel. Op 1 april 1938 ging hij met pensioen als brigadier van de douane.

Hij huwde met **Rosalia Nuyens** die geboren was te Turnhout op 15 maart 1888. Rosalia overleed in Turnhout op 8 november 1973.

Op 1 april 1938 ging hij met pensioen als brigadier van douane en accijnzen. De familie Deresme woonde ondertussen in Ravels aan de Tilburgseweg. Uit zijn brieven vernemen we dat hij zijn tijd verdroef als imker, tuinier, meloenenkweker en hondenliefhebber.

Maar, in de nacht van 22 op 23 mei 1944 werden in Ravels vijftien personen gearresteerd, onder hen Virgile en zijn twintigjarige dochter Félicie.

Hij belandde in de 'Kriegswehrmachtgefängnis' cel nummer 137 in de Begijnenstraat te Antwerpen. De acht gearresteerde mannen kwamen op 19 juni toe in Buchenwald. Virgile werd gevangene nummer 60139 in Buchenwald. De acht kregen nummers van 60060 tot 60153 dus werden die dag daar minstens 104 mensen geregistreerd. De vrouwen kwamen later terecht in Ravensbrück....

Bij zijn arrestatie in mei 1944 woonde hij te Ravels-Dorp. Virgile is vermoedelijk overleden te Buchenwald in april 1945. Hij heeft geen gekend graf, geen gekende overlijdensdatum. Hij is spoorloos verdwenen. Daarvoor schreef hij stipt elke maand een brief aan zijn dochter. Zij bewaarde de brieven, en zo hebben we die kunnen inkijken. Buchenwald werd bevrijd op 11 april 1945.

Zes uur na de arrestatie van haar echtgenoot Virgile en dochter werden vijf Duitse soldaten bij Rosalia ingekwartierd. Ze mocht over haar stal en tuin blijven beschikken. Zij nam daarom dan haar intrek bij Amélie. Dit blijkt uit een kladje van een brief die ze aan haar dochter schreef. Daarin meldt ze dat ze reeds 4 keer een bericht kreeg van papa Virgile. Het kladje dateert dus vermoedelijk van september 1944. Zij en haar man werden erkend als gewapende weerstanders.

En plots

zitten vader en dochter in de cel in de 'Kriegswehrmachtgefängnis' in de Begijnenstraat te Antwerpen. In resp. cel nummer 137 en 211. Elk apart zenden ze op 23 resp. 24 mei een standaardbrief - een voorgedrukt formulier -

naar huis aan Rosalia Nuyens. Dit met de vraag om een pakket met toiletgerei, kousen, zeep, waschgoed enz.. toe te zenden.

Het formulier vermeldt in het Duits, Frans en Nederlands: "*Dit pak kan 's Maandags of Vrijdags in den namiddag tusschen 15 en 17.30 h afgegeven worden. Maximum gewicht van het pak : 3 kg. Naam en kontonummer juist aangeven. Schriftelijke mededelingen van elke aard ook, in de pakken, Alsook het bijvoegen van messen, vorken, groote scharen, briefpapier, potlooden, lucifers, benzine, citroenen en peper is op straf voor de gevangenen verboden. ... Brieven mogen niet langer dan 4 bladzijden zijn. ...*".

Veertien dagen later op 6 juni volgt een brief van Félicie aan haar moeder. Hij is met potlood geschreven op een voorgedrukt formulier. Op de achterzijde staan de regels vermeld in drie talen :

" 1) *Algemeene onderrichtingen: de gevangenen zijn verplicht op de regels te schrijven. De brieven aan gedetineerden gestuurd of door hen verzonden moeten duidelijk geschreven worden. Daar mag alleenlijk over familieaangelegenheden gehandeld worden. Brieven waarvan de inhoud niet met deze voorschriften overeenstemt worden niet verzonden nog overhandigd. Geen enkel voorwerp mag in de brieven gestoken worden.*

2) *Briefwisseling: In 't algemeen mag ieder gevangene alle 14 dagen een brief schrijven en een ontvangen. De brieven aan de rechtbanken of aan de andere duitse diensten gestuurd worden aan deze voorschriften niet onderworpen. In geval van misbruik wordt alle briefwisseling verboden. Alle brieven worden gelezen. "*

Ze dankt haar moeder voor het pakje. "*Met mijn gezondheid is het goed het afscheid is heel droevig geweest. Mijn hart zat opgepot met tranen.*"

Op 12 juni schrijft Virgile een brief aan zijn echtgenote - geschreven op hetzelfde standaardformulier-. "*Hoe stelt u te huis? Hier gaat het goed of stillekens, ik ben nog gezond. Ik hoop hetzelfde van Félicie van den welke ik niets meer van gehoord heb. Wij zijn zuiver van geweten en hopen gauw er vanaf te zijn wij hebben ons niet met politiek gemoeid of andere zaak. Ik denk een dezer dagen in 't verhoren te mogen komen. Wij kunnen niet al te veel eten, omdat soms veel mij niet smaakt. Ik heb uw laatste pakket ontvangen. Zorg goed voor mijnen hond. Voor de bieën vraag aan een bieënboer om ze te nazien en slinger als moet. De meloenen in de serre moeten afgesneden worden.*"

Bei Einlieferung abgegeben - 60139

Een klein voorgedrukt formulier, ingevuld op 19 juni 1944.

Virgile is die dag toegekomen in Buchenwald. Hij wordt geregistreerd als gevangene nr. 60139 en zijn kleding wordt afgenomen. Aangegeven als "*Bei Einlieferung abgegeben*": hoed, mantel, vest, broek, pullover, 2 overhemden, een paar schoenen en kousen, een halsdoek, een portefeuille met papieren.

Op verso is voorgedrukt "*Umseitig bezeichnetes Eigentum habe ich am 194.... restlos zurückerhalten*". En een dag later - goud werd blijkbaar apart ontnomen - moet hij zijn trouwring afgeven.

KZ Ravensbrück blok 13

Op 9 juli schrijft gevangene nr. 42475 Félicie een brief aan haar moeder.

Het schrijfpapier is voorgedrukt. Bovenaan wordt vermeld dat de datum van vrijlating nog kan aangeven worden (sic). Bezoeken in het kamp zijn niet toegelaten en aanvragen daartoe zijn zinloos.

Volgt een uittreksel uit de '*Lagerordnung*', het kampreglement.

Elke gevangene mag per maand 1 (de voorgedrukte 2 is doorstreept...) brief of postkaart ontvangen of verzenden. De brieven moesten in het Duits geschreven worden; de inhoud werd gecontroleerd. Brieven mogen niet langer zijn dan 4 (doorstreept) bladzijden en 15 regels, en zij moeten overzichtelijk en goed leesbaar zijn. Het overmaken van geld is alleen toegelaten via een postoverschrijving, en die moet de voor- en achternaam, de geboortedag en het gevangenenummer vermelden. Ze mogen geen verdere mededelingen omvatten. Geld, foto's afbeeldingen in brieven zijn verboden. Brieven die hier niet aan voldoen worden vernietigd. In het kamp kan alles gekocht worden (sic; hoe grover de leugen hoe beter ze wordt geloofd). Nationaal-socialistische kranten zijn toegelaten maar die moeten door de gevangene zelf in het concentratiekamp besteld worden. Pakketten met levensmiddelen mogen ten allen tijde en in onbeperkte omvang ontvangen worden.

"Het gaat me heel goed en ik hoop hetzelfde voor jullie. Ik kan vaak als mogelijk pakketten ontvangen met levensmiddelen en zeep. Antwoord alsjeblieft in het Duits.

Ik wacht met ongeduld op een brief. Veel groeten aan Constant van mij. Ik ben hier met bekenden en mijn vader is ook in Duitsland. Ik hoop je spoedig terug te zien en te kunnen omarmen. Ik denk veel aan jou, dag en nacht, en kus je lieve mama met veel liefde. Je dochter."

Buchenwald, blok 10, gevangene nummer 60139

Virgile schrijft op 16 juli 1944 een brief aan zijn echtgenote Rosalie.

Ook hier is het schrijfpapier voorgedrukt, en volgt een uittreksel uit de 'Lagerordnung', het kampreglement.

"Pakketten met welke inhoud ook zijn niet toegelaten. ... In het kamp kan alles gekocht worden (sic). ... "

'Ik bevind mij in Weimar, Buchenwald. Ik stel het goed en ben helemaal rustig. Ik hoop dat jij en de familie, Carmen en Jacqueline het goed stellen. Veel kussen in afwachting van betere tijden. ... Stuur me zo gauw mogelijk een pakket half van het Rode Kruis half van jou. Steek daar een kleine regenmantel met kap en kraag bij, mijn ondergoed in pels, twee paar kousen, onderbroek en naaigerief, een lederband van Germain uit de kast, en wat fruit. Ik heb van jou nog geen brief ontvangen; ik schreef er jou een vanuit Antwerpen. Van Félicie weet ik helemaal niets, waarschijnlijk weet jij meer van haar. Stuur mij mijn pakket in een houten kistje van 50 x 25 centimeter dat afgesloten kan worden.

Je moet mij in het Duits schrijven net zoals ik jou. Laat je helpen door van Gool of Laura.

Mijn pakket met tabak en linnen is verloren gegaan. Stuur me een nieuw pakket met 500 gram tabak, mijn pijp en lucifers, een pot honing, een handdoek een mes, zeep, spek en vet en droge worst, een potlood, schrijfpapier, gummi voor mijn tandprothese, naaigaren en zout. Maak één pakket met de dingen en een ander met de levensmiddelen.

Laat me meteen wat weten van Félicie. Ik sluit hier af met de hoop op een spoedig wederzien en met veel kussen.'

Een maand later

op 21 augustus heeft Virgile blijkbaar vernomen dat Félicie zich in Ravensbrück bevindt, Ze is daar gevangene nr. 42575, en verblijft in blok 13. En hij schrijft haar op 10 september volgende brief.

'Lieve Félicie,

ik kreeg zopas op 21.8.44 een brief van je moeder uit Ravels en dat was voor mij een grote vreugde, want ik vernam daaruit dat je naar huis geschreven hebt. Ik ben blij dat je in goede gezondheid bent, en dat je daar samen bent met andere vriendinnen van Ravels. Doe hen mijn groeten en hou vol. Ik geloof dat het niet meer lang zal duren. Ik verwacht een brief van jou, Ik denk veel aan jou. En ik ben blij dat ik terug contact met je heb. Moeder heeft ons een pakket met kleding en eten gestuurd. Het is hier dikwijls heel koud maar ik stel het goed. Sus Maes en de dokter zijn hier samen met mij. Ik stop hier met veel groeten en kussen en verwacht nieuws van jou. Je vader die altijd aan je denkt. Virgile.'

Slechts 1 brief per maand toegelaten, en dus op 10 oktober 1944 (Ravels was toen bevrijd) schrijft vader Virgile een tweede brief aan zijn dochter.

Maar uit de voor- en achterzijde is andere informatie op te maken.

Het adres van Félicie is gewijzigd; Ravensbrück is doorgehaald, en Leipzig werd bijgeschreven.

En in het handschrift van Félicie is genoteerd op de achterzijde:

Ravensbrück nr. 42575-Leipzig 2683

Taucha 39296-Begijnestr 2236 in cel 211

En ook : aangeh. 23-5-44, aankomst 25-5-45.

'Lieve Félicie,

daar we niet meer naar Ravels kunnen schrijven maak ik gebruik van de gelegenheid om jou te schrijven. Ik hoop dat je in goede gezondheid bent. Ik ben dat godzijdank ook. De laatste brief die ik van mama kreeg was van 21 augustus. Ik heb ook drie pakketten ontvangen, twee met eten en een met warme kleding. Van jou heb ik nog geen brief ontvangen. Ik hoop er één te krijgen daar ik van thuis geen bericht krijg, noch brieven noch pakketten.

Schrijf me spoedig. Ik ben nog altijd samen met mijn vriend Sus, en ik doe mijn arbeid zo goed als mogelijk om straffen te vermijden. Hier zegt iedereen dat ik dikker ben geworden, ik verzorg me goed en hoop spoedig samen met jou weer thuis te zijn. Hartelijke groeten en kussen.'

**Op 6 november 1944 schrijft vader Virgile een brief aan
Schützhäftlinge Deresme Félicie Nr. 2683 BL. 7 Weimar, Buchenwald Konzentrationslager**

*'Lieve Félicie,
ik heb je brief van 3 oktober ontvangen op 15.10.44. Je weet niet hoe blij ik was nieuws van jou te ontvangen, maar meteen verlang ik naar meer nieuws omdat ik me om jou bekommer wegens de luchtaanvallen. Daar je lieve moeder me niet meer kan schrijven [NB: het Belgisch grondgebied was grotendeels bevrijd] moet jij me dan maar zo vaak mogelijk schrijven. Bourgeois heeft ons hier verlaten; hij werd op transport gezet. We blijven hier nog met twee over van Ravels, Sus en ikzelf. Vandaag ben ik een beetje ziek (griep en angina). Doe mijn groeten aan je vriendinnen, aan Mia en de anderen. Ga bij luchtaanvallen tijdig in de schuilkelder, en schrijf me spoedig nog eens. Het einde van de oorlog is nog niet in zicht. Hopelijk komen we dit jaar nog terug bij onze familie. Je lieve vader, die veel aan je denkt.'*

3 december 1944: brief van Virgile

De brief is gericht aan Félicie, maar de tekst begint met "Sehr liebe Albert".

'Ik heb je postkaart van 23.11 ontvangen. Ik ben tevreden te horen dat je in goede gezondheid bent. Ik ben ook goed gezond, afgezien van een verkoudheid die me deze winter niet loslaat. Ik ben 10 dagen op de ziekenafdeling geweest met Erysipelas maar dat is nu helemaal genezen. Nu gevangen sinds 6 maanden kunnen wij het einde nog niet zien. Wij moeten hopen. Jos Janssens Blok 17 Buchenwald (is naar Dora). Mijn beste groeten aan je vriendin. En denk vooral aan wat je lieve moeder en ikzelf je op het hart gedrukt hebben: doe niks dat wij niet willen. Wat betekent deze verandering van adres? In welk blok is Emile Martin? Ik mis mijn blauwe sjerp en ik heb spijtig genoeg geen goede vervanging. Het is hier heel koud. Ik kus je van ganser harte in de hoop van een spoedig weerzien. Papa Virgile.'

7 januari 1945: brief van Virgile

De brief is gericht aan Félicie, maar de tekst begint met "Mein liebster Sohn " (sic)
Naast de poststempel : "Auch bei TAGESALARM weg von der Strasse und in den Schützraum".

*'Mijn liefste zoon,
ik heb je brief van 17.12.44 ontvangen op 24.12.44. ik ben tevreden dat jij net als ik goed gezond bent. In mijn laatste brief ben ik vergeten je een gelukkige verjaardag en nieuwjaar te wensen. Ik wens je allerbeste en nog 100 maal zulke dag te mogen beleven. Voor mij is dat 26 februari. Ik denk vaak aan moeder en aan de ganse familie. Hopelijk krijgen we nieuws via het Rode Kruis. Het einde van de oorlog is nog niet in zicht. Dat weegt zwaar, maar we moeten wachten. Krijg jij pakketten van het Rode Kruis? Ik heb er eentje gekregen met suiker en sardienen in december, en nog een op 4 januari met twee onderbroeken, twee hemden en 20 paar sokken die me best bevallen.
Schrijf jij je brieven zelf in het Duits ? Doe altijd wat je moeder en ik je gezegd hebben. Groeten voor al de vrienden. Hier beëindig ik mijn brief en kus je vele malen, en zeg je tot weerziens en wel zo spoedig mogelijk. Je papa die aan jou denkt.'*

4 februari 1945: de laatst bewaarde brief van Virgile aan zijn dochter Félicie.

Het adres : Leipzig, Hugo Schneiderstrasse, Morgensonne Lager. De naam alleen al lijkt een sinistere grap...

*'Mijn lieve kind,
ik hoop dat je nog steeds in goede gezondheid bent. Ik ben zelf ook nog altijd heel gezond en hoop op een spoedig weerzien. Gelukkig is de winter nu al voor de helft voorbij en zo misschien ook de grootste kou. De mensen en vrienden van Ravels zijn ook in goede gezondheid en doen je veel groeten. Ik heb zopas 2 pakketten ontvangen van het Rode Kruis in Genève. Van thuis heb ik geen nieuws. Deze maand is het mijn verjaardag en ik*

hoop dat je me die dag niet zult vergeten. Verder is hier geen nieuws. Schrijf me zo vaak als mogelijk. Elke brief die ik van jou krijg doet me veel plezier. Hou de moed erin. Veel kussen van je vader. Virgile Deresme.'

Een kleine noot: het Rode Kruis kende dus de namen en verblijfplaatsen van KZ-gevangenen. Familieleden konden via het Rode Kruis pakketten verzenden.

Félicie Deresme

Foto van Félicie afkomstig van haar Kaart van Politiek Gevangene, 1948

Zij werd geboren in Poppel op 12 december 1923.

Met haar vader en dertien anderen werd ze op 23 mei 1944 gearresteerd en overgebracht naar de 'Kriegswehrmachtgefängnis' in de Begijnenstraat te Antwerpen. Ze zat daar in cel nummer 211.

Ze zond de dag van haar aanhouding een standaardformulier naar haar moeder, en vroeg om kousen, stopgaren, breiwerk, sigaretten, een kledde, schoenen, een kam en naalden.

Op 6 juni schrijft ze aan haar moeder: dank voor ontvangen pakket, het afscheid is heel droef geweest...

Op 9 juli schrijft gevangene nummer 42575 aan haar moeder vanuit Ravensbrück.

"Es geht mir recht gut" - "Bitte antwortet auf Deutsch" - "Mein Vater ist auch in Deutschland" -.

Vermoedelijk in oktober (n.v.d.r. 12/09/1944) werd ze overgebracht van Ravensbrück naar Buchenwald en geregistreerd als nummer 2683. Een merkwaardig laag nummer omdat men daar vermoedelijk ruim 38.000 mensen heeft omgebracht. (zie tijdschrift De Drie Goddelijke Deugden van december 2020, nr. 98, pag.37)

*Gevangenenummers
Félicie Deresme,
inkt op stof, 11 x 4,5 cm
en 9 x 3,5 cm.*

Het 'lage' nummer laat vermoeden dat Félicie in een bijkamp of buitenkamp, een zgn. "Aussenlager", verbleef. Daar werden gevangenen ondergebracht die - meest in een fabriek of op een werf - dwangarbeid moesten verrichten.

Maar Buchenwald had 27 zulke Aussenlager, waar was Félicie?

En we vinden enkele aanwijzingen. Zo is er een ronde metalen penning met opschrift "HASAG", Félicie was gevangene nr. 2683 en ze noteerde daarbij "Taucha" met postadres Leipzig (ruim 83 km noordoost van Buchenwald), Hugo Schneiderstrasse. Verder ook een bonnetje met opdruk "SS-Standort-Kantine Buchenwald Aussenkommando Wertmarke RM. 1.-".

HASAG was een bedrijf met meerdere vestigingen in en rond Leipzig en Polen. De naam HASAG is afgeleid van de initialen van de stichter Hugo Schneider en van de afkorting AG (AktienGesellschaft). HASAG stelde ruim 16.000 dwangarbeiders tewerk (4), de meesten 'ingehuurd' uit Buchenwald.

En inderdaad, het KZ-Aussenlager Taucha(3) was een buitenkamp van Buchenwald en dit werd rond einde augustus 1944 opgericht. Het was het vierde buitenkamp van HASAG, omgeven door prikkeldraad en wachttorens. Ruim 1.350 vrouwen - meest joodse - moesten daar dwangarbeid verrichten. Het eerste transport met zowat 500 gevangenen kwam daar toe op 7 september 1944, en tweede en een derde op 16/9 en 6/10 met telkens zowat 300 gevangenen. Tenslotte een vierde op 10/10 met zowat 400 vrouwen. Het kamp werd bewaakt door een 50-tal SS-soldaten en 14 opzichters. Er is sprake van werkdagen van 12 uren, slechte verzorging, beperkte hygiëne, ongezonde en fysisch zwaar belastende arbeidsomstandigheden. Ook hier gold: "Vernichtung durch Arbeit" wat er op neerkomt dat 'mensen werden doodgewerkt'...

HASAG betaalde aan de SS een vergoeding voor de dwangarbeiders. HASAG produceerde meest munitie en was de leverancier van de Panzerfaust. Het buitenkamp Taucha werd op 14 april opgeheven. De vrouwen werden op dodenmars richting Tepliz (een 125 km) gestuurd. Zij die het overleefden werden daar door Russische troepen bevrijd. Evenwel, een groep van een 80-tal zieke vrouwen bleef achter in Taucha evenals enkele die zich verborgen hadden. Zij werden door de Amerikanen bevrijd.

Félicie vertelde haar dochter dat ze op mars werden gestuurd en dat de Duitse bewakers gekleed waren in burgerpak en bewapend.

Félicie bewaarde een briefje met daarop adressen in potlood gekrabbeld; meest van vrouwen (andere gevangenen ?). Maar er is één naam in een ander handschrift en in rode inkt geschreven: Arthur Hopping, Asburg Street, South Hamilton, Mass. U.S.A. Was dit één van de bevrijders ?

Zij werd in de loop van mei 1945 gerepatriëerd (1).

Bronnen

(1) Heemkundekring Nicolaus Poppelius. Ravels in Lief en Leed. Ravels, 1980.

<http://www.nicolaus-poppelius.be/Publicaties/Boeken/6.pdf>

(2) <http://totenbuch.dora.de/names/list/letter/a/lang/de>

(3) https://de.wikipedia.org/wiki/KZ-Au%C3%9Fenlager_Taucha

(4) <https://www.conne-island.de/nf/107/21.html>

Lezersbrief

van Frans Heylen

Opening vogelreservaat Overbroek 15 september 1968

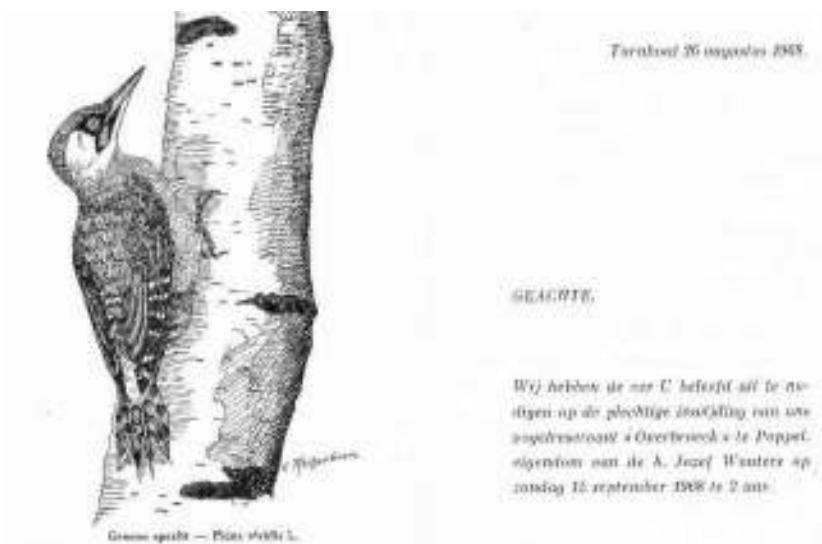
Luchtfoto van het natuurgebied op Overbroek in 2020, helemaal rechtsonder in de hoek ziet u het strand van camping

Tulderheyde (bron: Geopunt Vlaanderen)

Toespraak van de conservator Frans Heylen

Het is mij een groot genoegen als conservator van het reservaat Overbroek u allen hartelijk welkom te mogen heten.

Enkele woordjes uitleg over de geschiedenis van Overbroeck zullen u dit schone deel van de gemeente Poppel wat beter leren kennen.

Zoals u weet bestond vroeger de Kempen bijna voornamelijk uit één grote heidevlakte, dit was ook het geval voor de gemeente Poppel.

Etymologisch is de naam Overbroeck vrij makkelijk te verklaren. Het Middelnederlandse woord "broeck" betekende immers moeras. Dus de naam zegt het zelf voorbij het broek lag het gehucht Overbroeck. Als we het

stroomgebied van de Aa bekijken dan ligt Overbroeck rechts van de drassige gebieden die deze rivier met zich meebrengen.

De mensen hier leefden van de schapenteelt, die op deze weidse dorre vlakten zowat de enige rendabele teelt was.

Het was pas in het jaar 1848 dat in Poppel de eerste dennenbomen werden aangeplant. Voor de goegemeente van die tijd was het duidelijk. Wie één boom plantte leefde niet vergeefs, maar wie vele bomen liet planten

verdient de dank van de gemeenschap.

PROGRAMMA

- Te 2 uur: Welkomwoord in naam van de gemeente en de eigenaar door de h. J. Haagen, burgemeester te Poppel, bij de villa op het terrein.
- Geschiedenis van « Overbroeck » door de h. Frans Heylen, Conservator.
- Wandeling in het reservaat.
- Toespraak door de h. afgevaardigde van het ministerie van nationale opvoeding en cultuur.
- Gelegenheidsrede door de h. H. Francex, schrijver O.S.C. - « De Wielewaal en de Natuurbescherming ».

— Receptie aangehouden door de eigenaar.

— Dankwoord door Z.E.H. F.J. Segers, algemeen voorzitter van « De Wielewaal ».

— Bijeenkomst van de genodigden aan het gemeentehuis te Poppel te 13.45 uur.

HARTELIJK WELKOM

Voorzitter O.S.C. : Gustaaf Lamm
Schrijver : Henri Francex
Schiedenszede : Wm de Baat
Tekenend leden : Ignace Jansen Ten
Comité : « De Wielewaal »
Voorzitter : Z.E.H. F.J. Segers

Geleidelijk aan werd de heide vervangen door bossen en door noeste arbeid verworven landbouwgronden. Toch was het pas rond de eeuwwisseling dat de heide in Overbroeck verdween door de drooglegging van de vennen en de aanplanting van grote percelen bos. Daarna volgde voor de heerlijkheid "Pannehoef" waar Overbroeck deel van uit maakte verschillende decennia van beheer door grootgrondbezitters die het domein alleen maar gebruikten voor enkele

grote jachtpartijen per jaar en een aantal weken zomerverblijf aldaar.

Het was pas na de eerste wereldoorlog dat er op de Pannenhoef geleidelijk aan werd overgeschakeld op landbouwbedrijvigheid. Grote delen bossen werden gekapt en verkocht Ook het gehucht Overbroeck werd hiervan niet gespaard. Bij verschillende veranderingen van eigenaar ging de ontbossing langzaam maar zeker verder.

Toch zal het domein geleidelijk aan veel van zijn schoonheid en originaliteit herwinnen door de aanplantingen die reeds door de heer Wouters werden gedaan en nog worden gepland.

De huidige begroeiing van het reservaat kunnen wij omschrijven als volgt : velden en landbouwgronden 20ha, vijver en moerassig terrein 13 ha, heide 3 ha, naaldbomen 20 ha, hak en kreupelhout 5 ha, uitgebreide aanplantingen van fijnsparren 20 ha, langs de dreven bevinden zich veel hoogstammige loofbomen, vooral beuk en eik.

Als gevolg van deze zeer gemengde begroeiing is de vogelstand zeer verscheiden.

Tijdens de korte waarnemingsperiode van begin augustus tot nu, hebben we al 63 verschillende vogelsoorten gespot. Wat ons vooral opviel was de talrijke aanwezigheid van wulpen en grutto's.

Als zeer uitzonderlijk werd ervaren de bestendige aanwezigheid van de zwarte specht en het sporadisch waarnemen van het korhoen. Vooral deze laatste waarnemingen zijn zeer zeldzaam in onze natuurgebieden in de Kempen en verzekeren bij een goede opvolging en bescherming het uitzonderlijke karakter van dit reservaat.

Hopelijk zullen wij tijdens de hierna volgende wandeling, naast de prachtige natuurpracht ook nog een aantal van de hier aanwezige vogels kunnen horen en bewonderen.

Met hartelijke dank voor uw aandacht,

De conservator,

Hierna volgt een gedetailleerde beschrijving van de **waarnemingen** bij het nest van het 1e broedgeval van de **zwarte specht** in het vogelreservaat Overbroek van de Wielewaal in de Kempen.

Op 20/04/1969 ontdek ik de nestholte in een beuk langs één der dreven.

Volgende avond omstreeks 17 u besluit ik niettegenstaande het bar slechte weer een schuilhut te gaan bouwen op een tiental meter van de nestboom. Door de aanwezigheid van veel dor hakhout in de buurt slaag ik erin in een klein halfuurtje een zeer natuurlijke schuilhut te bouwen.

Al hoe wel het pijpenstelen regent besluit ik toch de terugkomst van de vogel af te wachten. Mijn geduld wordt zwaar op de proef gesteld want pas een uur nadien komt de vogel opdagen. Ik kan u nauwelijks beschrijven wat de waarneming van deze uitzonderlijke vogel van op zo'n korte afstand betekent. De specht trekt zich niets aan van de verandering in zijn omgeving en werkt gedurende een kwartier onverpoosd verder aan het uithakken van zijn nestholte. Telkens gooit hij de losgeslagen houtspaanders met een flinke zwaai uit het nest. Af en toe richt hij zich wat op alsof hij, zoals een stielman, wat afstand neemt van zijn werk om de vorderingen te bewonderen. Vanuit de schuilhut is het gehak duidelijk hoorbaar. Na een kwartier is hij de zware arbeid blijkbaar moe en vliegt hij zonder aanwijsbare reden weg. Met een popelend hart verlaat ik de schuilhut omdat ik waarschijnlijk de kans zal krijgen om een broedgeval van deze zeer zeldzame vogel van nabij te kunnen volgen.

Op 25/04/1969 ga ik nog eens kijken, maar er is in de omgeving van de nestboom geen enkele activiteit.

Op 26/04/1969 besluit ik polshoogte te gaan nemen van de vorderingen van de nestbouw. Ik merk dat na een tiental dagen hakken de nestholte ver gevorderd is,

de diepte was ongeveer 40cm en de bodem was bedekt met een laagje fijne houtschilfers.

Op 27/04/1969 ga ik weer langs en ik bemerk met de kijker vanop een tweehonderdtal meter dat het mannetje nog steeds bezig is met het verder uithakken van de nestholte. Nogmaals blijkt dat de specht tijdens haar werk weinig aandacht besteedt aan haar omgeving. Ik kan rustig tot aan de nestboom wandelen zonder dat hij mij bemerkt. Wanneer hij mij ziet vliegt hij kalm en zonder omhaal weg.

Op de foto ziet u achteraan Richard Proost, kabinetschef van minister van cultuur Van Mechelen, die het officiële lint kwam doorknippen. In het midden voor hem ziet u de heer en Mevrouw Wauters. Rechts van hem de genoemde E.H Slegers en vooraan rechts ondergetekende die werd aangesteld als conservator van het reservaat.

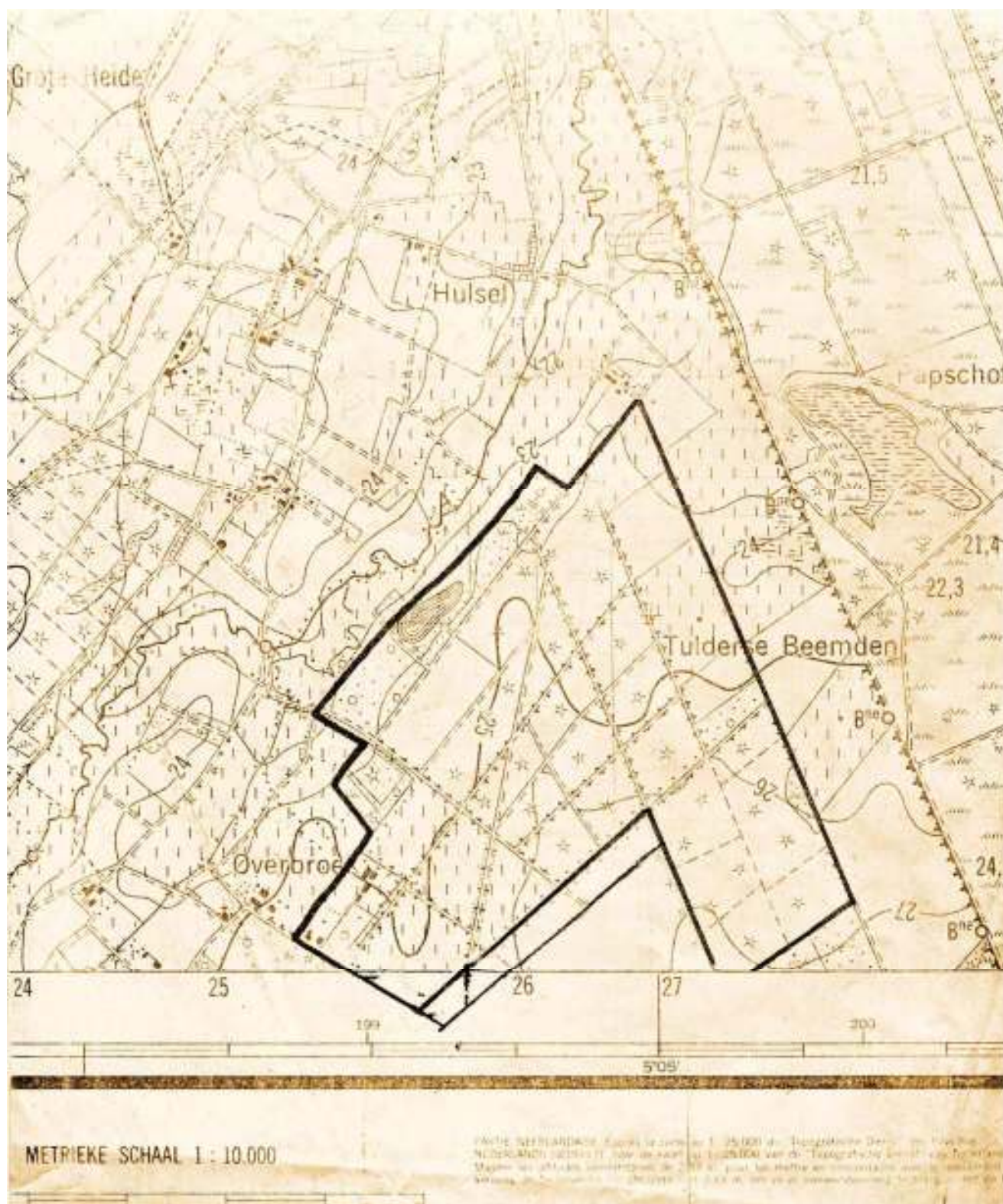

Deze foto is genomen bij de inhuldiging van het vogelreservaat "Overbroek" van de Wielewaal op 15 september 1968. De familie Wauters, eigenaars van de toen vermaarde kledingwinkel "De Elba", die samen met de kledingwinkel "Stad Turnhout" de confectiekleding van de Kempen in de jaren 50 - 60 van de vorige eeuw beheersten. De familie Wauters kocht toen de woning van Coop van Beurden,

vader van Paula Van Beurden en schoonzoon van Frans Van der Steen. Coop was boswachter die met pensioen ging en verhuisde naar een nieuwbouw in de toenmalige Dijk te Poppel, nu Mierdsedijk.

Wauters bouwde die woning op Overbroek om tot een buitenvilla aan de rand van een domein van 100 ha dat zij ook aankochten. De heer Jos Wauters was een groot natuurvriend en ook een klein beetje jager voor de handelsrelaties. Hij was tevens een vriend van de E.H Segers, stichter en bezieler van "De Wielewaal" die later fuseerde met "Natuurreservaten" en omgevormd werd tot het nu door velen geprezen, maar ook door velen niet zo geliefde monopolist "Natuurpunt".

Met vriendelijke groeten, Frans Heylen

Stafkaart Overbroek, Tuldense Beemden en Hulsel. Het domein van "Den Elba" ligt binnen de zwarte lijn

**Heemkunde- en Erfgoedvereniging
Nicolaus Poppelius
vzw**

BESTUUR:

Voorzitter:	Luc Andries, Pastoor Coolsstraat 15, 2382 Ravels	0474 97 17 27
Secretaris:	Rina van der Vloet, Mierdsedijk 70, 2382 Ravels	014 655588
Penningmeester:	Ries van der Linden, Tilburgseweg 75, 2382 Ravels	014 478066
Leden:	Andre Van Gils, Steenweg op Weelde 118, 2382 Ravels	014 656893
	Bas Van Haeren, Deenakkers 1, 2381 Ravels	014 699126
	Mieke Van Hauteghem, Schatrijt 2, 2382 Ravels	014 687332
	Marinus Willems, Weeldestraat 154, 2381 Ravels	014 655728
	Cis Vissers, Lindenlaan 8, 2382 Ravels	014 656750
	Harry Vrijzen, Eikenlaan 15, 2382 Ravels	014 656420
	Jose Schlappi, Klein Goorbleek 2, 2382 Ravels	014 659958
	Paul Van Baelen, Straatakkers 4, 2381 Ravels	014 657315
	Frank Konings, Lindenlaan 2, 2382 Ravels	014 715374

REDACTIEADRES:

Bas Van Haeren, Deenakkers 1, 2381 Weelde, 014 699126

redactie@nicolaus-poppelius.be

Voor informatie in verband met de inhoud van dit tijdschrift,

de vormgeving of verschenen teksten kunt u steeds terecht op het redactieadres.

Wenst u een tekst of een idee voor publicatie aan te bieden, dan kunt u dit ook doen via een bestuurslid.

(Iedere auteur is verantwoordelijk voor de ingestuurde werken.)

CONTACTGEGEVENS:

Adres: Heemkunde- en Erfgoedvereniging Nicolaus Poppelius vzw, Dorp 64, 2382 Ravels-Poppel

Bankrelatie:

Rekeningnummer: 733-3522204-67

IBAN: BE93 7333 5222 0467

BIC code: KREDBEBB

Museum: Museum Aan de Grens (MAG) "'t Kaske", Dorp 64 te 2382 Poppel,
is open elke tweede zondag van de maand van 14u. tot 17 uur.

In december, januari en februari is het museum gesloten.

Wel zijn er in deze wintermaanden bezoeken mogelijk op afspraak.

Groepsbezoeken kunnen aangevraagd worden via het reserveringsformulier
dat u kunt vinden op onze website.

Aanvragen kunnen natuurlijk ook gedaan worden per brief (zie hierboven voor het adres).

Archief- en Documentatiecentrum: Bredaseweg 46, 2381 Weelde-Station

Te bezoeken na afspraak: voorzitter@nicolaus-poppelius.be

Website: <http://nicolaus-poppelius.be>

Facebook: www.facebook.com/NicolausPoppelius

